

Pregled razvitka NOP-a u Podravini 1944. godine

I

U ovo razmatranje uvrštene su općine Đurđevac, Koprivnica i Ludbreg. One su se dobrim dijelom poklapale s istoimenim kotarskim oblastima u 1944. godini, od kojih su prve dvije u administrativnom pogledu potpadale pod ustašku Veliku župu Bilogora, dok je kotarska oblast Ludbreg potpadala pod Veliku župu Zagorje. I u partijskoj podjeli organizacije KPH s područja Đurđevca i Koprivnice pripadale su pod djelokrug Okružnog komiteta KPH Bjelovar, a one s područja Ludbrega pod djelokrug Okružnog komiteta KPH Varaždin.

NOP u Podravini 1943. godine razvijao se pod vrlo složenim i teškim uvjetima. Neprijatelj je vojnički vrlo jak na tom području (samo u Podravini ima oko 2.000 oružnika, domobrana, ustaša i Nijemaca, dok se njihov broj sa okolnim garnizonima Bjelovar, Varaždin i Križevci penje na oko 10.000), te poduzima sve mjere u prvoj polovici 1943. g. za uništenje partizanskih jedinica, u prvom redu Kalničkog NOP odreda, kao i partijskih, skojevskih i drugih organizacija NOP-a. Ono što je posebno karakteristično u toku cijele 1943. g. na tom području je čvršće povezivanje cjelokupne reakcije (ustaša, Nijemaca, reakcionarnog dijela HSS-a i četnika) i njihovo otvoreno stupanje u borbu protiv NOP-a na terenu. Međutim, i pored svih njihovih nastojanja, oni ne samo da nisu uspjeli postići svoj glavni cilj – uništenje NOP-a, nego su doživjeli i svoj najveći poraz do tog vremena na tom području sa oslobođenjem cijele Podravine, a upravo zahvaljujući kontinuiranoj aktivnosti Kalničkog NOP odreda u prvoj polovici 1943. g., koji ne samo da se održao, već je izvršio i oko 100 značajnijih akcija u Podravini, nanijevši neprijatelju veoma značajne gubitke. Ova njegova aktivnost se odražavala i na pristup stanovništva Podravine, Kalnika i Bilogore u njegove redove što mu je omogućilo brojčani porast krajem lipnja 1943. g. na 620 boraca, a u tih prvih šest mjeseci Odred je dao i oko 600 boraca za slavonske jedinice. S druge strane, ova njegova aktivnost i prisutnost na terenu omogućavala je partijskim rukovodstvima, rukovodstvima SKOJ-a, AFZ-a i NOO-a kojima je neprijatelj putem provala, hapšenja i strijeljanja nanosio gubitke, da razviju daleko veću aktivnost i da šire utjecaj Partije i NOP-a među stanovništvom, učvrste svoje organizacije i stvaraju nove. U drugoj polovici 1943. g. stvoreni su svi preduvjeti za postupno čišćenje teritorija i stvaranja slobodnog teritorija najprije na Kalniku, a zatim postupno na Bilogori te ostalom dijelu Podravine. U tome, pored kalničkih partizana, sudjeluju i slavonske brigade te novoosnovani Bjelovarski i Bilogorski NOP odred kao i udarne grupe na sva tri podravska kotara. Tako Kalnik i njegova okolica u to vrijeme izrastaju u jedan od glavnih centara NOP-a u sjeverozapadnoj Hrvatskoj te se na njegovo područje smještaju najviša oblasna vojna i politička rukovodstva NOP-a: Stab II operativne zone NOV i POH, Povjerenstvo CK KPH za Slavoniju i zagrebačku oblast, Oblasni komitet KPH za zagrebačku oblast i dr. Svi oni u mnogome pomažu brzi razvitak NOP-a u Podravini što rezultira osnivanjem Druge NO brigade »Brača Radić« na području sjeverozapadne Hrvatske, 4. IX 1943. g. u šumi između Ludbreškog Ivanca i Duge Rijeke, a koja je prva brigada na području sjeverno od Save i u Podravini, te zatim 15. XII 1943. g. u Malom Pogancu osnivanjem 32. divizije. Usporedo sa osnivanjem jedinica NOV dolazilo je i do oslobađanja pojedinih dijelova Podravine (Ludbreg 3. X, Kopriv-

nica 7. XI i Đurđevac 31. XII 1943), dok nije u cjelini oslobođena krajem 1943. godine. Slobodni teritorij se protezao od Varaždina do Virovitice te od mađarske granice do pred Križevce i Bjelovar, sa Koprivnicom kao prirodnim centrom, poznat u našoj historiografiji kao »Podravska republika«. Na njemu je postojala veoma razgranata mreža rukovodstava i organizacija Partije, SKOJ-a, NOO-a, te odbora AFZ-a i USAOH-a, od mjesnih, preko općinskih, kotarskih, okružnih do oblasnih. Tako su krajem 1943. g. u Podravini djelovala 3 kotarska komiteta KPH: Đurđevac, Koprivnica i Ludbreg, nekoliko općinskih i preko 40 partijskih organizacija sa preko 150 članova, 3 kotarska komiteta SKOJ-a, nekoliko općinskih s oko 35 skojevskih aktiva, sa preko 140 članova, dok se u odborima USAOH-a nalazilo, u sva tri kotara zajedno, oko 2000 omladinki i omladinaca. Pored 3 kotarska NOO-a (Đurđevac, Koprivnica i Ludbreg), i Gradskog NOO-a u Koprivnici, djelovala su još i 23 općinska i 136 mjesnih NOO-a sa ukupno oko 500 članova. Isto tako djeluju i 3 kotarska odbora AFZ-a (Đurđevac, Koprivnica i Ludbreg), 1 gradski u Koprivnici, 3 općinska i 85 mjesnih odbora AFZ-a sa ukupno oko 400 članica. Ako se svemu tome doda veliki broj simpatizera na terenu te članova Partije i SKOJ-a u partizanskim jedinicama može se s pravom reći da je NOP u Podravini krajem 1943. g. postigao svoj najviši uspon i da ga nikakvi udari neprijatelja nisu mogli zaustaviti i slomiti do konačne pobjede 1945. godine.¹

II

Početak 1944. godine dočekala je Podravina slobodna. U njoj se odvijala vrlo intenzivan politički i društveni život. Gotovo svakodnevno se održavaju brojni sastanci, mitinzi, konferencije rukovodstava Partije i SKOJ-a te NOO-a, AFZ-a i USAOH-a na području sva tri kotara. Bilo je potrebno organizirati život na oslobođenoj teritoriji, a posebno u Koprivnici i ostalim većim mjestima Podravine, što u ono ratno vrijeme nije bilo nimalo lako. Zbog toga je bilo potrebno, uz pojačanu aktivnost kotarskih komiteta KPH, omogućiti učvršćivanje i osamostaljivanje postojećih, te stvaranje novih partijskih organizacija, organizacija SKOJ-a, AFZ-a i USAOH-a kao i proširivanje i pojačani rad NOO-a kao organa nove narodne vlasti. Posebna pažnja je posvećena uključivanju što većeg broja stanovnika u jedinice NOV u čemu su, zahvaljujući aktivnosti svih naprijed navedenih organizacija, postignuti impresivni rezultati, što ilustrira i broj od oko 2.000 ljudi uključenih u to vrijeme s područja ova tri kotara u partizanske jedinice. Tako je npr. neposredno poslije oslobođenja Đurđevca, za samo 5 dana (od 9. do 14. I 1944) sa područja tog kotara otišlo u partizane 800 ljudi.² Upravo ovakav priliv boraca, kao i nakon oslobođenja Ludbrega, odnosno Koprivnice, omogućio je popunu postojećih jedinica novim borbama, opremom i hranom te i stvaranje novih, odnosno većih jedinica. Tako je pored 32. divizije u Koprivnici 19. I 1944. g. po naredbenju VRhovnog štaba NOV i POJ od 1. i 2. moslavačke NO brigade formirana 33. divizija. U njezin sastav ušli su Bjelovarski i Moslavački NOP odred i ostaju u tom sastavu do 14. III 1944. kada ulaze u sastav Istočne grupe NOP odreda X korpusa NOVJ. Pri formiranju 33. divizija imala je 1665 boraca i rukovodilaca.³

Po naređenju Vrhovnog štaba te Glavnog štaba Hrvatske, istoga je dana, 19. I 1944. g., u Rasinja, formiran **X korpus NOVJ (zagrebački)** u čiji su sastav ušle 32. divizija (NO brigade: »Braća Radić« i »Matija Gubec«), 33. divizija, 3. diverzantski bataljon, te novoformirana Zapadna grupa NOP odreda Hrvatske (Kalnički, Zagorski i Zagrebački NOP odred), a ukinut je Stab II operativne zone NOV i PO Hrvatske. Pri formiranju Korpusa je imao 6355 boraca i rukovodilaca.⁴ U isto vrijeme prišlo se daljoj organizaciji vojnopozadinskih vlasti. Tako je pored Komande Kalničkog vojnog područja (formiranog 1. X 1943) naređenjem Staba II operativne zone Hrvatske 5. I 1944. formirana i **Komanda Bjelovarskog vojnog područja**, koja je obuhvaćala područje đurđevačkog kotara sa komandama mjesta u Đurđevcu, Virju i Pitomači.⁵ Također je organizirana i teritorijalna obavještajna služba za područje bjelovarskog okruga, formiran je Rasonski obavještajni centar (ROC) Bjelovar, a za varaždinski okrug ROC Kalnik, dok su za područja kotareva osnovani kotarski obavještajni centri, a u oslobođenoj Koprivnici osnovan je Mjesni obavještajni centar Koprivnica. U veljači 1944. g. izvršena je njihova reorganizacija te su od prijašnja dva ROC-a, Bjelovar i Kalnik, osnovana četiri i to ROC Bjelovar i ROC Koprivnica – Križevci, odnosno ROC Kalnik i ROC Varaždin.⁶ Pred ovim ustanovama se nalazio vrlo složen zadatak, a od njegovog rješavanja u mnogome je zavisilo odvijanje normalnog života i rada svih organa i organizacija NOP-a na oslobođenom teritoriju kao i podaci o namjerama i akcijama neprijatelja, na tom i okolnom teritoriju. Zbog što uspješnijeg izvršenja postavljenih zadataka održan je pri ROC-u Bjelovar kurs na kojem su kursisti upoznati s radom njemačke i ustaške obavještajne komande. U isto vrijeme vojni sudovi pri komandama Kalničkog, odnosno Bjelovarskog područja su jedan broj osoba prognale u neprijateljska uporišta uslijed veze s neprijateljem, dok su pojedini ustaše, njihove agente i agente njemačke obavještajne službe, osudili na smrt, o čemu je putem proglasa obaviješteno stanovništvo.⁷ U to vrijeme u Podravini mačekovci, uz pomoć Nijemaca i ustaša, pokušavaju sa osnivanjem Bijele garde te se njihovi pripadnici pojavljuju na sva tri kotara. Njihove planirane akcije, kao što su npr. razaranja partizanske straže u Hlebina i napad na Komandu mjesta u Pitomači, sprječene su hapšenjem njihovih članova, dok su neki organizatori Bijele garde osuđeni u Koprivnici, Ludbregu, Đurđevcu i Pitomači.⁸

Kako bi se pomoglo članovima Partije da što bolje rješavaju postavljene zadatke, organizirane su krajem siječnja 1944. g. kotarske partijske konferencije u Đurđevcu, Koprivnici i Ludbregu, na kojima su izabrani novi kotarski komiteti. Dana 23. I 1944. preselilo se u svoju bazu u Borovljanima i Okružni komitet KPH Bjelovar, te je tako mogao još više pomoći partijskim organizacijama đurđevačkog i kopriivničkog kotara.⁹ U isto vrijeme Okružni komitet KPH Varaždin održao je okružno partijsko savjetovanje, a u Segovini je organizirao 12-dnevni niži partijski kurs za članove partijskih rukovodstava ludbreškog i ostalih kotara. Predavač na kursu je bio Vlado Mađarić.¹⁰ U isto vrijeme izvršeno je čišćenje partijskih redova isključivanjem oportunističkih i neaktivnih članova. Tako su u siječnju 1944. na ludbreškom kotaru isključena tri člana Partije, dok je izboru novih članova, te radu sa kandidatima Partije, posvećena veća pažnja. U cilju što bolje organizacije i rada NOO-a krajem siječnja održana su kotarska savjetovanja o radu NOO-a za područja đurđevačkog, kopriivničkog i ludbreškog kotara. Na njima je objašnjena organizaciona struktura NOO-a (odsjeci i komicije) te radni zadaci u skladu sa programom ZAVNOH-a, te dopunjeni kotarski NOO-i. Radi upoznavanja političkih problema i odluka AVNOJ-a, u Ludbregu je održan jedan širi sastanak građana sa javnom diskusijom gdje su im dati odgovori na razna postavljena pitanja,¹¹ dok je takvih i sličnih sastanaka u to vrijeme bilo i u drugim mjestima Podravine.

Izuzetno značajan doprinos širenju ideja Partije i NOP-a imala je naša štampa koja je u to vrijeme izlazila i koja je raspačavana po cijeloj Podravini. Tako je samo tiskara Vinka Vošćak u Koprivnici za vrijeme oslobođenja Koprivnice (7. XI 1943 – 9. II 1944) tiskala 35 različitih NOP-ovskih izdanja (brošure, leci, izjave, proglasi, oglasi i sl.) u oko 200.000 primjeraka, dok je tiskara Valka Lorbora, te velike količine tiskarskog materijala i papira, prebačena iz oslobođene Koprivnice u Slavonsku, čime je omogućeno tiskanje centralnih partijskih i NOP-ovskih izdanja za Hrvatsku.¹²

U to vrijeme registrirana je vrlo intenzivna aktivnost omladine na području Podravine u čitavom nizu manifestacija. Spomenut ćemo da pored osnovnih škola na sva tri kotara rade po planu i programu ZAVNOH-a i srednje škole: u Đurđevcu sa 6 nastavnika i 163 učenika, Virju sa 8 nastavnika i 165 učenika, Koprivnici – Gimnazija sa 140 učenika i privatna ženska gimnazija »Kćeri božje ljubavi« (koju su vodile časne sestre, s pravom javnosti) s 159 učenica te u Ludbregu, ali nemamo točan broj učenika. Za pedagoško-političko osposobljavanje učitelja organizirani su tečajevi od 5 do 15 dana u Koprivnici, Ludbregu, Đurđevcu i Rasinja. Dana 14. I 1944. u Đurđevcu je održana konferencija učitelja đurđevačkog kotara sa koje je upućen pozdrav Josipu Brozu Titu, predsjedniku Privremene vlade i maršalu Jugoslavije, koji su potpisala 3 profesora i 22 učitelja, u kojem se izjavljuje da odobravaju i pozdravljaju zaključke i odluke II zasjedanja AVNOJ-a te da će u okviru NOB-a uložiti sve svoje snage u prosvjedovanju, a za kulturni napredak našega naroda. Takve pozdrave drugu Titu, AVNOJ-u i Nacionalnom komitetu poslali su nastavnici svih škola kopriivničkog kotara, narod Drnja i omladina Virja.¹³ U Koprivnici je 10. I 1944. održana konferencija predstavnika katoličkih omladinskih organizacija iz varaždinskog, bjelovarskog i krapinskog okruga na kojoj su razmatrani zadaci omladine u NOP-u te upućen pozdrav II kongresu USAOJ-a i poziv vjerskim omladinskim organizacijama da stupe u USAOH, a zatim 13. I konferencija predstavnika sportskih udruženja iz sva tri okruga na kojoj se raspravljalo o uvjetima za razvoj omladinskog sporta te o obnovi i stvaranju raznih omladinskih organizacija unutar USAOH-a. U Ludbregu je održan zbor omladine ludbreškog kotara na kojem je od 800 prisutnih bilo 600 omladinki i omladinaca i veći broj pionira sa puškama, automatima i topom.¹⁴

U isto vrijeme nastoji se formirati što više odbora AFZ-a na sva tri podravska kotara, odbore organizaciono povezati te i žene u što većem broju angažirati u NOB-i i NOP-u. Tako je u Koprivnici 16. I 1944. g. održana prva konferencija AFZ-a kopriivničkog kotara na kome je izabran kotarski odbor i određeni njegovi zadaci. Na ludbreškom kotaru Inicijativni kotarski odbor AFZ-a organizirao je tri konferencije na kojima su bila javno izabrana 3 općinska odbora AFZ-a sa 42 članice, a u svim selima, osim 16, djelovali su odbori AFZ-a u tom kotaru.¹⁵ Žene su se posebno angažirale na prikupljanju hrane i odejce za bolnice i za stradale krajeve i Liku, te na prikupljanju povrtnog sjemena za proljetnu sjevtu u čemu su imale mnogo uspjeha.¹⁶

Od partizanskih jedinica svakako su najprisutnije u prvom redu one koje su i najviše vezane za ovaj teren pošto su na njemu i nastale, a to su Kalnički i Bjelovarski NOP odred. U siječnju 1944. g. Kalnički NOP odred broji 403 borca i starješina od kojih je 61 član Partije, a 84 su članovi SKOJ-a, dok Bjelovarski ima 430 boraca i starješina, od kojih 72 člana Partije i 50 članova SKOJ-a. Ove jedinice, koje su veći dio svojih snaga imale na području ludbreškog, kopriivničkog i đurđevačkog kotara, organizirale su i kulturno-političke aktivnosti na tom području. Tako je npr. Bjelovarski NOP odred u to vrijeme organizirao po dva veoma uspješna mitinga u Novigradu Podravskom i Virju uz prisustvo nekoliko stotina ljudi, te po jedan u Đurđevcu i Sokolovcu.¹⁷

Ustaše i Nijemci su pratili zbivanja na oslobođenom teritoriju tzv. »Podravske republike«, posebno organizacioni rast snaga NOV, ali trenutno nisu imali snaga za jednu veću ofenzivu. Nijemcima je bilo veoma stalo da se očisti međunarodna komunikacija Zagreb – Koprivnica – Đekenješ, i da se partizani udalje od mađarske granice zbog pripreme okupacije Mađarske, pa su požurivali ustaše da poduzmu ofenzivu. Tako ustaše postupno početkom 1944. g. prikupljaju svoje najelitnije snage oko slobodnog teritorija i vrše pojedinačne izviđačke napade, prethodno vršeći intenzivnu obavještajnu aktivnost.¹⁸ Tako je 11. I 1944. 1. bojna pješadijskog puka Poglavnikovog tjelesnog sdruga (PTS) napala naše snage na pravcu prema Ludbregu, ali je odbijena, a I. II izvršila je prepad na IV bataljon brigade »Matija Gubec« u Svibovcu te ga razbila, ali ih je I. bataljon nakon višesatne borbe protjerao u Varaždinske Toplice. U isto vrijeme pojedini neprijateljski agenti bježe sa oslobođenog teritorija. Tako je 24. I »jedan gestapovac (je) pobjegao od partizana« kod kojih se »nalazi još 29 gestapovaca«, i obavijestio ustaše o partijskim snagama oko Ludbrega i na Kalniku.¹⁹ Nekoliko dana kasnije pobjegao je i intendant Kalničkog NOP odreda, koji je

također bio ustaški agent.²⁰ Prema podacima Štaba X korpusa neprijatelj je 6. II 1944. g. oko slobodnog teritorija u Podravini i Kalniku imao sljedeće snage: U Legradu 480 mađarskih vojnika, Dekenješ 3000 njemačkih vojnika, na Dravskom mostu 370 vojnika (220 ustaša i 150 Nijemaca), Križevcima 4320 vojnika (2500 Nijemaca, a ostalo domobrani, ustaše i oružnici), u Sv. Ivanu Zelini 420 ustaša i legionara, u Sv. Martinu Humskom 600 ustaša (3. i 11. ustaška bojna PTS-a), u Novom Marofu 520 ustaša, Varaždinu 2400 ustaša, domobrana i Nijemaca (4. bojna PTS-a, te domobrani i Nijemci, od kojih 40 gestapovaca), u Bjelovaru 7210 vojnika (oko 1500 njemačkih vojnika i 750 gestapovaca, 300 ustaša i 750 vojnika ustaške milicije, a ostalo oružnici i domobrani), u Velikom Trojstvu 250 gestapovaca, Velikoj Pisanici 450 Nijemaca (od čega oko 200 gestapovaca), te u Velikom Grđevcu 220 domobrana i oružnika i Narti 500 domobrana, oružnika i njemačkih vojnika, dakle sveukupno 21.120 vojnika, od kojih na varaždinskom 12.490, a na bjelovarskom sektoru 8630 vojnika.²¹ Istoga dana u Križevce je stigao 5. ustaški stajaci s drug, jačine 2 bojne s oko 1.100 ustaša, a njemu je priključena 37. bjelovarska ustaška bojna. Već od 4. II zaposjednuta je cesta Sv. Ivan Zelina, – Novi Marof – Varaždin kao i visovi uz cestu kod Varaždinskih Toplica sa 4 bojne i jednom ustaškom pukovnijom PTS-a. Sa 7 bojni i dijelovima drugih jedinica iz okolnih uporišta, u jačini od oko 10.000 vojnika potpomoćnih sa 8–9 tenkova ustaše su od 8. do 10. II 1944. g. poduzele veoma snažnu ofenzivu protiv slobodnog teritorija na Kalniku i u Podravini, nastupajući iz 4 pravca i to: iz Varaždina i Varaždinskih Toplica prema Ludbregu, iz Križevaca prema Koprivnici i Apatovcu te iz Novog Marofa preko Kalnika u pravcu Apatovca. Na pravcu nadiranja ovih neprijateljskih snaga nalazile su se naše snage s oko 2.500 boraca i to 32. divizija (s 2 brigade – »Braća Radić« i »Matija Gubec«), 2 brigade 33. divizije, Kalnički NOP odred i jedan bataljon Zagorskog NOP odreda, Štab X korpusa, te Komanda kalničkog područja. Brigada »Braća Radić« zatvarala je pravac prema Varaždinu i V. Toplicama, 2. moslavačka brigada 33. divizije prema Križevcima. Kalnički NOP odred se nalazio u Apatovcu, a Brigada »Matija Gubec« u rezervi Korpusa kod Velikog Poganca i Ivanca. S obzirom na omjer snaga osnovni zadatak naših jedinica bio je zaštita stanovništva i ranjenika te zaštita slobodnog teritorija na Kalniku u čemu se uglavnom i uspjelo. Ustašama je pružan snažan otpor.²² Poslije borbi kod Leskovca 8. II 1944. neprijatelj je »spalio u Gabrinovcu 15 baraka, u kojima je ranije bila partizanska bolnica«, koju je otkrio ustaški agent, no ranjenici su na vrijeme evakuirani.²³ Neprijatelj je udario u bok našim snagama koje su branile prilaz Ludbregu od pravca Varaždina, te su ustaše 9. II ušle u Ludbreg, a u tim borbama poginuo je i ustaški bojnik Krunoslav Devčić, zapovjednik 1. bojne I. ustaške pukovnije PTS-a.²⁴ Druga brigada 33. divizije je povučena u Moslavinu 9. II, a ustašama iz pravca Križevaca suprostavila se Brigada »Matija Gubec«. Poslije borbi u Botinovcu i M. Pogancu naše jedinice su potisnute te se Štab brigade, te I. i II. bataljon prebacuju na Bilogoru. Ustaše su u oba ova sela izvršile pokolj civilnog stanovništva i sela popalile te istoga dana, tj. 9. II, ušle u Koprivnicu, koja nije neposredno branjena. Sutradan su Kalnički NOP odred i III. bataljon brigade »Matija Gubec«, koji se nije uspio prebaciti s Brigadom na Bilogoru, vodili žestoke borbe s ostalim ustaškim snagama koje su nadirale preko Kalnika u Radeljevom Selu, te su ih nakon trećeg juriša protjerale iz sela prema V. Pogancu, odakle su se sutradan povukle u Koprivnicu, čime je ova ustaška ofanziva završena. Za vrijeme ovih trodnevnih borbi naše jedinice su imale 22 mrtva, 21 ranjenog i 17 nestalih boraca, dok je ubijeno 88 i ranjeno 109 ustaša. Ustaše su ostvarile svoj cilj, tj. povratile su komunikacije na liniji Sv. Ivan Zelina – Varaždin, Križevci – Koprivnica – Dekenješ i Varaždin – Ludbreg – Koprivnica, uspostavile jake garnizone u Ludbregu i Koprivnici, koje mi i pored nekoliko pokušaja do kraja rata nismo uspjeli uništiti, pa su predstavljali stalnu opasnost za okolna područja na Kalniku i Bilogori, gdje su se smjestila rukovodstva NOP-a ova tri podravska kotara. Uz to, ustaše su nanijele dosta teške gubitke vojnoj pozadini na Kalniku te pridonijele pogoršanju političke situacije u ovom kraju, i zadržale polet NOP-a koji je on do tada imao.²⁵ Desetak dana kasnije ustaše su iz Virovitice poduzele ofenzivu na oslobođeno područje đurđevačkog kotara gdje se nalazio Bjelovarski NOP odred. Najprije su 21. II zauzele Pitomaču, zatim 23. II Đurđevac i 24. II Virje. Iako su Virje i Đurđe-

vac ubrzo napustile, zadržale su Pitomaču koju su pretvorile u značajno vojno uporište iz kojeg sve do početka listopada kreću gotovo sve veće akcije protiv NOP-a na području đurđevačkog kotara.²⁶ Početkom ožujka 1944. g. na prolazu iz Zagreba za Mađarsku 367. njemačka divizija izvršila je zajedno s ustaškim snagama »čišćenje Kalnika«, kojom prilikom su popaljena sela V. Poganac, V. Grabičani i Radeljevo Selo, te poklan veći broj civilnog stanovništva. Do tog vremena snage 32. divizije i Kalnički NOP odred vršili su akcije protiv Bijele garde (Peteranec, Drnje, Torčec), neprijateljske transporte na komunikaciji Križevci–Koprivnica, te napad na pojedine ustaške jedinice između Ludbrega i Koprivnice, a 22–23. II izvršen je od strane Udarne brigade »Braća Radić« i napad na Ludbreg koji nije uspio. U toku noći 4/5. III za vrijeme njemačko-ustaške ofenzive na Kalnik 32. divizija s ranjenicima, i Kalnički NOP odred prebacuju se na Bilogoru. Kalnički NOP odred se potom vraća na Kalnik, a 32. divizija se 12. III prebacuje prema Moslavini, gdje je prešao s Kalnika i Štab X korpusa te Oblasni komitet KPH za zagrebačku oblast, a potom se 19. III upućuje u Hrvatsko zagorje, da bi se nakon dvomjesečnih svakodnevnih borbi 17. V 1944. prebacila na Kalnik, odnosno Bilogoru. Do tog vremena na području Podravine djeluju Kalnički i Bjelovarski NOP odred, koji uz svestrano angažiranje partijskih organizacija i svih organizacija NOP-a na tom području, uspijevaju da se odzre, nanoseći višestruko brojnijem neprijatelju osjetne udarce, i da znatno brojčano ojačaju. Svaki od ova dva NOP odreda dao je za popunu 32. divizije po dva bataljona početkom lipnja 1944. g. na Bilogori. Tada je 4. VI u Topolovcu održano i partijsko divizijsko savjetovanje. Ove jedinice vode više sukoba s neprijateljem na obroncima Bilogore. Koncem lipnja 1944. Štab X korpusa grupirao je na Kalniku i zapadnom dijelu Bilogore 32, 33, i 28. diviziju radi pripreme prodora u Podravinu. U dvodnevnom borba-krajam lipnja između Ludbrega i Koprivnice, kamo se prebacila s Bilogore, 32. divizija je potisnula ustaške snage u Ludbreg i Koprivnicu.

Početkom srpnja ustaše su u Svibovcu pokušale uništiti Štab divizije što im nije uspjelo, a u isto vrijeme u Prkosu je 28. divizija razbila dvije ustaške bojne. No tada smo doživjeli i jedan od najvećih neuspjeha u Podravini, a to je neuspjao napad na Ludbreg 6. VII 1944. godine. Napadala je 17. brigada 28. divizije i poslije višesatnih borbi, neprijatelj, koji je prethodnog dana dobio jače pojačanje iz Koprivnice, što se nije znalo, nije mogao biti uništen, te je brigada obustavila napad. Za to vrijeme na ulicama Ludbrega izginuo je herojski 3. bataljon ove brigade, na čelu sa svojim komandantom Mojicom Birkom, narodnim herojem.²⁷ Poslije ove akcije jedinice su se povukle sa ovoga terena, izuzev Kalničkog NOP odreda. Trideset druga divizija se s Kalnika prebacila na Bilogoru. Tu su na nju oko 4–5.000 ustaša iz Koprivnice, Novigrada, Križevaca, Bjelovara i Rovišta 13. VII 1944. poduzeli ofenzivu s ciljem da je unište u čemu nisu uspjeli te su 16. VII poduzele i novu ofenzivu koja je također završila s neuspjehom, nanijeti su im gubici od oko 200 izbačenih vojnika iz stroja. Poslije toga se divizija prebacila u Moslavinu, a na području zapadne Bilogore ostaje Bjelovarski NOP odred. Mjesec dana kasnije u Podravinu je, radi izvršenja mobilizacije, ponovo stigla 32. divizija te se 17. VIII 1944. g. smjestila u Trešnjevci i Kozarevcu. Tu ostaje do kraja kolovoza i pored mobilizacije vrši akcije protiv ustaša u Pitomači, Kloštru Podravskom te kod Đurđevca, a 30. i 31. VIII prebacuje se na Kalnik, a potom u Hrvatsko zagorje. Opet na području Podravine ostaju Kalnički i Bjelovarski NOP odred te novoformirani Podravski NOP odred, koji je od Podravske partizanske grupe formirane 8. VI, mjesec dana kasnije prerastao u Podravski bataljon, a potom 29. VII 1944. g. u odred.²⁸ U vremenu od 20. IX do 7. X 1944. opet se 32. divizija nalazila u Podravini, uglavnom u bilogorskim selima đurđevačkog kotara. U njezin sastav uključen je 21. IX cjelokupni Bjelovarski NOP odred koji je rasformiran. Početkom listopada u Podravini započinje ofenziva jedinica X i VI korpusa. Već 1. X napadnuta je Virovitica koja je oslobođena. Potom su jedinice 32, 33, 40. i 7. udarne banijske divizije 3. i 4. X 1944. raspoređene oko neprijateljskih uporišta od Drave do Bilogore na đurđevačkom kotaru. Pitomaču su 4/5. X oslobođile jedinice 32. divizije, a Kloštar Podravski u isto vrijeme jedinice 7. udarne i 33. divizije. Već 11. i 12. X 1944. g. naprijed navedene jedinice pojačane s dvije brigade 12. slavonske divizije i Podravskim

odredom likvidirale su neprijateljske snage u Đurđevcu (12. slav. divizija s dvije brigade), u Virju (3. mosl. i 18. udarna slav. brigada) i u Novigradu Podravskom (2. brig. 33. divizije) dok su se ostale jedinice nalazile na osiguranjima. Neprijatelju su ovim akcijama nanijeti veliki ljudski i materijalni gubici. Podravina je od Miholjca do Koprivnice bila oslobođena, a stvoreni su povoljni uvjeti i za napad na neprijatelja u Koprivnici. U Koprivnicu su se noću 12/13. X. prebacile ustaške snage koje su izbjegle iz Đurđevca, Virja, Virovitice i Novigrada preko Gole na čelu s Rafaelom Bobanom, komandantom 5. ustaškog stajaćeg zdruga, koji se nalazio u Đurđevcu, što se prije napada naših snaga nije znalo. Pored ovih jedinica u Koprivnici su se nalazile 1., 20. i 37. bojna Crne legije 5. ustaškog zdruga, i dvije satnije PTS pojačane artiljerijom koje su se dobro utvrdile u Koprivnici i neposrednoj okolini, stvarajući tako jak pojas vanjske i unutrašnje obrane. Napad jedinica VI i X korpusa na Koprivnicu započeo je 13. X. navečer i trajao 3 dana, ali nije grad zauzet. Naše jedinice su pretrpjele velike gubitke. Tako je samo 32. divizija imala 38 poginulih, 208 ranjenih i 57 nestalih boraca. Ovaj neuspjeh naših jedinica, kao i onaj u Ludbregu tri mjeseca prije toga, imao je znatan utjecaj na dalji razvoj NOP-a na ludbreškom i koprivničkom kotaru, što će zahtijevati izuzetno angažiranje partijskih organizacija i svih organizacija NOP-a da bi NOP što više oživio i ljudi masovnije krenuli u NOV. Poslije koprivničke operacije jedinice VI korpusa povukle su se u Slavoniju, 7. udarne divizije u Baniju, a 32. divizije u Zagorje i Prigorje. U Podravini i Bilogori ostaje 33. divizija i Podravski NOP odred, a na Kalniku Kalnički NOP odred. Pristuvo jedinica 33. divizije na đurđevačkom kotaru omogućilo je formiranje Podravske brigade »Mihovil Pavlek Miškina« 18. XI 1944. godine u Đurđevcu, koja je ušla u sastav 32. divizije. Pri formiranju imala je 3 bataljona i oko 550 boraca. Komandant brigade je bio Alojz Kovačić, a politički komesar Stevo Lačan.²⁹ Do 5. XII 1944. Podravska brigada »Mihovil Pavlek Miškina« vodi borbe s ustaškim snagama iz Koprivnice, kada na području Virja i Đurđevca stiže i 32. divizija. Dana 8. XII 1944. štabovi VI i X korpusa uspostavili su vezu s jedinicama Crvene armije u Barču i odobrenjem Vrhovnog štaba dogovorili zajedničku suradnju. U oslobođenu Viroviticu prebačena je 233. pješadijska divizija Crvene armije koja je formirala virovitički mostobran, dok je jedan njezin puk s divizionom topova ušao u Pitomaču, a 10. XII jedna motomehanizirana baterija topova i bacača stigla je u Đurđevac, gdje ju je narod oduševljeno pozdravio.³⁰ Po naređenju Vrhovnog štaba NOVJ Podravina i Bilogora postali su operacijska zona X korpusa. Pored 32. divizije čije su se brigade nalazile u Novigradu Podravskom (Brigada »Matija Gubec«), Đurđevcu (Udarna brigada »Braća Radić«) i Molvama (Brigada »Mihovil Pavlek Miškina«), u rajonu Mučnice i Srijema nalazila se i I. zagorska brigada. 32. divizija je dobila zadatak da se prebaci preko Drave u rajon Gole-Ždala i da u suradnji sa sovjetskim jedinicama odsiječe i uništi njemačke jedinice u rajonu Vizvar-Belavar. 9. XII prebacila je dio snaga prema Dravi preko koje se u toku noći prebacila Podravska brigada »Mihovil Pavlek Miškina« gdje je kod Bukevja uspostavila mostobran. Nakon borbi s ustaškim i bjelagardejskim snagama 12. XII zauzeli su Repaš i Ždala. No njemačka komanda je odmah odlučno reagirala te upućuje usiljenim maršem preko Dugog Sela i Križevaca u Koprivnicu. I. njemačku kozačku diviziju 10. XII 1944. s ciljem da ojača svoje snage u Mađarskoj i likvidira virovitički mostobran. Na cesti Križevci – Koprivnica ona probija zasljeđe 1. zagorske brigade i 10. i 11. XII stiže u Koprivnicu. I dok se dio prebacuje u Mađarsku, Druga njemačka brigada, jačine 3 puka, iz Bregi i Sigeteca orijentira se prema Novigradu, Virju i Đurđevcu, odnosno Hlebina, Molvama i Ferdinandovcu, dok se oko 2000 ustaša V. Ustaškog stajaćeg sdruga usmjerava u dvije kolone s obje strane Drave. U takvoj situaciji prebacile su se iz Prekodravlja, pogotovo što je 13. XII neprijatelj zauzeo Novigrad Podravski, Virje i Molve. U toku noći 13./14. XII iz Đurđevca su evakuirani organi narodne vlasti i političkih organizacija, te pozadinske jedinice NOV. Tokom dana ušao je neprijatelj u Đurđevac i u Ferdinandovac. Nakon žestokih borbi kod Kalinovca, Kozaci su zauzeli i to mjesto 15. XII 1944. g. O žestini borbi govore i podaci da je u 5 dana (14–20. XII) neprijatelj imao 164 ubijena i 171 ranjenog vojnika, dok su naši gubici iznosili 54 poginula i 202 ranjena. Žestoke borbe su nastavljene, a do kraja 1944. g. neprijatelj je zauzeo Pitomaču i

M. i V. Trešnjevicu, a snage 32. divizije smijenile su snage 33. divizije, koja je stigla iz Moslavine, te 40. divizije. No i neprijatelj je dovlacio nove snage pa je 9. II 1945. g. uspio likvidirati virovitički mostobran.³¹ Nije potrebno ni objašnjavati koliko je u tim uvjetima bio otežan rad članova Partije te organa i organizacija NOP-a na sva tri kotara, no i pored toga on nije prestajao, kao ni naša narodnooslobodilačka borba, sve do konačne pobjede 1945. godine.

Naprijed iznijeti kratki prikaz borbi s neprijateljskim snagama te prisutnost i aktivnost naših jedinica od veljače do kraja prosinca 1944. g., može nam dati jednu okvirnu dimenziju uvjeta pod kojima se razvijao NOP u Podravini 1944. godine. Svako, cjelovitije podatke o tome nalazimo u dokumentima partijskih rukovodstava s toga područja te ćemo se u daljem izlaganju na njih osvrnuti.

Potpunije podatke o organizacionom stanju KPH, SKOJ-a, o radu NOO-a i odbora AFZ-a, te o političkoj situaciji na području koprivničkog i đurđevačkog kotara poslije neprijateljske ofenzive u veljači 1944. g., nalazimo u izvještaju Okružnog komiteta KPH Bjelovar od 25. II upućenog Oblasnom komitetu KPH za Zagrebačku oblast.³² U njemu se najprije konstatira da su do tada na okrugu bila potpuno oslobođena dva kotara, i to koprivnički 3 mjeseca i đurđevački mjesec i po, ali sa neprijateljskom ofenzivom se situacija potpuno promijenila. Dana 9. II 1944. ustaše su ušle u Koprivnicu i uspjele da se zadrže u njoj, dok je pred njima iz »same Koprivnice pobjeglo oko 1.100 duša civilnog pučanstva«, čiji je moral bio dobar, a borbenost masa porasla tako da se odmah 50 ljudi javilo u partizane, te su odmah upućeni u naše jedinice. Ovo izbjelo stanovništvo, koje je uglavnom hrvatske narodnosti, razmješteno je po manje ugroženim srpskim mjestima koja su ih »primila jako toplo i vrlo lijepo«, iako su ustaše na svom putu prema Koprivnici popalile dosta tih srpskih sela i poklali dosta stanovništva. Odmah po ulasku u Koprivnicu ustaše su počele da zlostavljaju stanovništvo u čemu im pomažu i »mnogi petokolonaši i narodni neprijatelji« koji su se stavili »otvoreno u službu ustaša« a koji su svi normalno živjeli i kretali se za vrijeme oslobođenja grada i toga kotara, što pokazuje našu veliku grešku tj. pomirljivost prema narodnim neprijateljima – ističe se u izvještaju i dodaje da su upravo od tih »domaćih izdajnika petokolonaša, bivših mačekovaca i bivših ustaša« ustaše odmah formirale »straže po pojedinim selima (Hlebine, Bregi, Drnje)«. Oni ipak nisu uspjeli uči u sva sela npr. »Delekovac, gdje je narod sam pod rukovodstvom naše partijske organizacije u toj općini formirao svoju vlastitu stražu, koja ne dopušta ustašama da se približe u blizini sela.« Poslije uspješnog napada jednog bataljona Bjelovarskog NOP odreda na Hlebine³³ gdje je ubijeno nekoliko ustaških stražara i straža rastjerana, situacija se popravila te »neće više nitko da ide na stražu i neće da primi oružje«, te su se Mačekovi agenti nešto »uvukli na koprivničkom kotaru«. Ali zato »jači utjecaj i jači rad mačekove klike vidi se na đurđevačkom kotaru i to na općini Novo Virje i Molve«. Tu je »formirana oružana jedinica tzv. 'narodna odbrana' od 25–30 naoružanih ljudi na čelu sa Sandorom Grčićem« koja je izvršila napad na partizanske straže u Novom Virju i Molvama koje su brojile po 9 partizana i uspjeli su ih zarobiti, a zarobili su i drugaricu Ružu Turković, člana Kotarskog komiteta SKOJ-a Đurđevac i Tadora Novakovića, člana Kotarskog NOO-a Đurđevac. Ova grupa se uglavnom zadržava preko Drave u Repašu, a noću prelazi i krstari po općini Molve i Novo Virje do Ferdinandovca, zato OK misli da bi bilo potrebno na to područje uputiti jedan bataljon partizana i uništiti tu grupu. U isto vrijeme pojavila se slična oružana grupa oko Pitomače koja se naziva Bijelom gardom, a kojoj su rukovodioci neke ustaše kao npr. Ivan Čekada³⁴ dok iz toga stoji mačekov agent Martin Mesarop,³⁵ HSS-ovski zastupnik s virovitičkog kotara. Ta jedinica je pripućavala na Pitomaču i spremala napad na Komandu mjesta u Pitomači. No hapšenjem 13-orice njezinih članova, prestala je s radom i povukla se prema Slavoniji.

Rad Mačekovih agenata na ovom terenu se očituje prema ovom izvještaju tako što šire lažne vijesti s ciljem da unesu zabunu i paniku među narod, zatim šalju prijeteća pisma odbornicima NOO-a, pišu parole kao što su »Živio Maček«, »ZAP – Živio Ante Pavelić« i »DKP – Dolje Komunistička partija«. Iz toga svega se zaključuje da još ni izdaleka nije raskrinkana ova Ma-

čekova klika, čiji je utjecaj u okrugu najjači na području đurđevačkog kotara. Na koprivničkom kotaru razbija se »utjecaj te reakcije preko onih poštenih pristaša HSS-a, koji su prišli NOB-ici. S tim razlogom se nastojanje OK KPH Bjelovar »bivši pristaše HSS-a, koji su prišli NOB-i, a koji su iz našeg okruga« i to Stjepan Prvčić, Tomo Čiković, Tomo i Franjo Gaži i Marko Matkov uputili su depeše Izvršnom odboru HSS-a i CK KPH u kojima se traži »da Slobodni dom bude organ Izvršnog odbora a ne Magovca«, da »raskrinkava Mačeka i njegovu kliku«, da »ne treba imati posebne povjerenike« kao i da »ne djeluje dovoljno mobilizacijom, jer da ne raskrinkava politiku čekanja«.

Na konferencijama, mitinzima i zborovima kojima je prošlo oko 80000 ljudi, popularizirane su odluke II zasjedanja AVNOJ-a, raskrinkavana politika čekanja i politika kralja Petra i njegove klike, što će se i dalje nastaviti, iako sada u novim i težim uvjetima.

U isto vrijeme – naglašava se u izvještaju – u Podravini se »naročito osjeća rovarenje popova i to u Novigradu, Virju, Đurđevcu, Klostru«, zatim Pitomači i u još nekim mjestima, kao i raznih »špekulanata i smutljivaca« koji su uspjeli da se uvuku u NOO-e te kočē i sabotiraju njihov rad, nastojeći da sruše ugled tih NOO-a, te švercera koji masovno odlaze u neprijateljska uporišta, što se mora suzbiti. Među prioritetne zadatke spada rad na daljem razvijanju bratstva i jedinstva između Srba i Hrvata pošto su ustaše namjerno za vrijeme ofenzive uglavnom klali i ubijali Srbe s ciljem da naprave razdor između njih i Hrvata, zatim dalje populariziranje odluka II zasjedanja AVNOJ-a i ZAVNOH-a. S obzirom na takvu političku situaciju zastala je i mobilizacija na okrugu, i na pozive u partizane na koprivničkom kotaru se odazvalo oko 60 a na đurđevačkom oko 40 % pozvanih. U isto vrijeme ustašama je otišlo s koprivničkog kotara oko 50 a s đurđevačkog oko 100 ljudi. Zato će biti potreban pojačan politički rad, a mobilizaciju treba vršiti na dobrovoljnoj bazi, a ne putem poziva.

Ustaše koje su stvorile u Pitomači bazu uslijed angažiranosti naših jedinica na drugim stranama, izlijeću iz uporišta. Tako su 23. II sa jačim snagama i tenkovima iznenadile Komandu mjesta i Kotarski NOO u Đurđevcu te ušli u mjesto, a u borbi su poginula 3 stražara Komande mjesta, a 3 su zarobljena, ali su se ove dvije ustanove uspjele povući prema Bilogori. Sutradan su ustaše s tenkovima ušle u Virje, ali su se isti dan povukle u Đurđevac, a potom u Pitomaču, dok je jedna četa Bjelovarskog NOP odreda 25. II ušla u Đurđevac. Prilikom ovoga upada neprijatelja u Đurđevac, izbjeglo je dosta civila koji su razmješteni u manje ugrožena mjesta od kojih jedan dio »hoće u borbu i traži oružje«, ali oružja nema jer i u Bjelovarskom NOP odredu od 400 čak 200 boraca nema oružja – kaže se u izvještaju OK.

Što se tiče organizacionog stanja, u izvještaju OK se iznosi da se do tada najbolje razvijala partijska organizacija na koprivničkom kotaru, dok je na đurđevačkom kotaru stagnirala. Obadvije kotarske partijske konferencije, koje su održane prije neprijateljske ofenzive i na kojima su izabrani kotarski komitei, pokazale su da KK nisu znali da budu rukovodioci, da zaposlile partijske čelije koje se nisu redovito sastajale, nisu posvećivali pažnju kandidatima Partije i radu s njima te nisu imali čvrste veze i nisu rukovodili svim vanpartijskim organizacijama. Zbog toga je u skladu sa zaključcima partijskog savjetovanja u Moslavini³⁶ odlučeno da se pojača rad partijskih čelija i općinskih komiteta, posveti veća pažnja kandidatima i radu s njima te objedini rad svih vanpartijskih organizacija. Uočen je veliki nedostatak što se dopustilo »da svi naši ljudi rade javno tako da su kod povlačenja iz Đurđevca i Koprivnice morali svi napustiti grad«. Posljedica toga je da se sada ostalo bez »neke solidne veze s tim mjestima«. Zato se na terenu gdje nema partijskih organizacija, počelo stvarati aktive od simpatizera KP. Okružni komitet KPH Bjelovar na čelu sa Grgom Jankežom, kao političkim i Ivanom Matačićem, organizacionim sekretarom, imao je tada 8 članova, među kojima je član Plenuma bio Drago Mačekić Lujo, sekretar KK KPH Đurđevac. Prema tom izvještaju OK KPH Bjelovar, na području đurđevačkog kotara radila su 42 člana Partije i to u KK KPH Đurđevac 7 članova a ostali u još 9 partijskih čelija, koliko ih je tada bilo na kotaru, dok su na području koprivničkog kotara radila 62 člana Partije raspoređena u KK KPH Koprivnica (9 članova), 2 općinska komiteta i 12 partijskih čelija. U isto vrijeme bilo je na đurđevačkom kotaru 57 članova SKOJ-a i to u KK SKOJ-a Đurđevac 5 članova te u 2 op-

ćinska komiteta i 15 skojevskih grupa, a na koprivničkom kotaru 65 članova SKOJ-a i to u KK SKOJ-a Koprivnica 5 članova, 2 općinska komiteta i 11 skojevskih grupa. Dok su u USAOH-a postojali Okružni odbor USAOH-a Bjelovar te kotarski Đurđevac i Koprivnica, ali nemamo podataka o broju ovih odbora na terenu i broju njihovih članova.

U vezi s radom NOO-a naglašava se da se oni nisu snašli u radu kao odbori JNOF-a, a niti kao organi nove narodne vlasti, te su u tom pravcu poduzete potrebne mjere pa se Kotarski NOO-i Đurđevac i Koprivnica počinju snalaziti i raditi. U općinskim i mjesnim NOO-ima ima dosta špekulanata i smutljivaca koji ih podgrizaju iznutra te se njihovo čišćenje iz tih NOO-a postavlja kao vrlo važan zadatak. Znatan broj sela je još neobuhvaćeno pošto od 490 sela u svega 250 sela postoje NOO-i, a od 40 općina postoje svega 25 općinskih NOO-a. S obzirom na neprijateljsku ofenzivu, pojedini postojeći NOO-i su se raspli kao na 4 općine đurđevačkog kotara, koje uglavnom kontrolira neprijatelj i na kojima tada više nije bilo NOO-a. Iz toga, kao jedan od budućih zadataka, pred rukovodstva Partije postavlja se organizaciono obuhvaćanje cjelokupnog područja okruga tj. formiranje NOO-a u svim mjestima, a kod kotarskih NOO-a treba prići osmišljanju svih potrebnih komisija koje već postoje kod Okružnog NOO Bjelovar.

Rad AFZ-a je na okrugu malo zaostao s obzirom da partijske organizacije nisu do tada čvrsto rukovodile radom odbora AFZ-a što im je bio zadatak. Zbog reorganizacije odbora AFZ-a, tadašnji Okružni odbor AFZ-a Bjelovar je rasformiran, a formirat će se novi »širi Okružni odbor AFZ-a, koji će biti više reprezentativan, a ne rukovodeće tijelo«, kaže se u izvještaju OK KPH Bjelovar, i dodaje da su u cilju dalje reorganizacije ovih odbora predviđene mjesne, općinske i kotarske konferencije na kojima će se birati novi odbori AFZ-a.

Dana 27. II 1944. g. održan je sastanak KK KPH Koprivnica, o kojem je 3. III. podnijet izvještaj OK KPH Bjelovar.³⁷ Na sastanku KK razmatrano je organizaciono stanje i politička situacija na području kotara poslije neprijateljske ofenzive, te se upotunjuju podaci iznijeti u naprijed navedenom izvještaju OK KPH Bjelovar. I ovdje se konstatira pogoršanje političke situacije na kotaru poslije prodora ustaša i zauzimanja Koprivnice, te se govori o javnom djelovanju reakcije koja se povezuje s mačkovskom reakcionarnom klikom na terenu »koja joj je glavni oslonac i koja nagovara »narod da se organizira u vojne grupe tzv. 'narodne odbrane'. Navodi se da je neprijatelj uspio tamo gdje je partijski rad sa narodom bio slabiji, tako da su »u Hlebinama, Peterancu, Drnju, Sigetecu, Ivancu i Kunovcu primili pojedinci iz ruku ustaša ... oružje pa da brane samo svoje selo od partizana«, dok u »drugim selima kao što su Bregi, Botovo, Djelovi i Novigrad narod je uplašen, ali neće da uzme oružje i ne kani se odazvati na neprijateljsku mobilizaciju ...«. Ustaše su počinili strahovita zvjerstva – kaže se u izvještaju – poklavši i ubivši više ljudi na kotaru većinom »Srba, ali ima i Hrvata«. Tako je npr. u Botinovcu poklana i ubijena 21 osoba, Malom Pogancu 8, a u Koprivničkoj Rijeci 16 osoba, a sela su popaljena. U skladu s naprijed iznijetim, određeni su i osnovni zadaci: uspostavljanje veze sa svim selima koja se nalaze pod kontrolom ustaša te putem NOP-ovske štampe o djelovanju i namjerama neprijatelja, spriječiti prihvaćanje neprijateljske parole »narodne odbrane« povezujući Mačeka, ustaše, četnike i dinastiju, te organiziranje sabirne akcije za prikupljanje hrane u hrvatskim selima za popaljena i uništena srpska sela. Kako se na sastanku KK razmatra i politički referat s nedavnog partijskog savjetovanja za sjevernu Hrvatsku to je na osnovi njega pred sve članove Partije postavljeno 10 slijedećih osnovnih zadataka:

1. Usvojiti i proučiti političku liniju i prenijeti je na sve članove KP.
2. Ukloniti sektaški stav prema Saveznicima.
3. Razviti borbu za priznanje naše vlade, parlamenta i države.
4. Popularizirati odluke II. zasjedanja ZAVNOH-a i AVNOJ-a, dok one ne postanu krv i meso nas članova Partije, a zatim i čitavog naroda.
5. Bezkompromisno raskrinkavati Mačeka.
6. Ozbiljnije provoditi raskrinkavanje Petra II, dinastije i vlade.

broj: 1.780/44

predmet: Učitelji kotara Djurdjevac-
suradnja s partizanima

Bjelovar, dne 4.III.1944

MINISTARSTVU NARodne PROSVJETE
odjel za pučku nastavu

Z a g r e b

U broju 33 Vjesti od 4.II.t.g. što ih izdaje Okružni narodni oslobo-
dilački odbor Bjelovar objelodanjen je među ostalim slijedeći članak:

DRUGU PREDsjedNIKU PRIVREMENE VLADE

MARSALU JUGOSLAVIJE JOSIPU BROZU TITU !

Učitelji kotara Djurdjevac sakupljeni na svojoj konferenciji održano
u Djurdjevcu dne 14.I.1944 pozdravljaju te kao vodju naroda Jugoslavije i
predsjednika privremene vlade Jugoslavije.

Ujedno izjavljuju da odobravaju i pozdravljaju zaključke i odluke
II.zasjedanja AVNOJ-a kao vrhovnog zakonodavnog i izvršnog tiela naroda
Jugoslavije i obećaju da će u okviru narodno oslobodilačke borbe uložiti sve
svoje snage u prosvjećivanju i kulturni napredak našeg naroda, a po načelima
Narodno oslobodilačkog Pokreta.

Ljubo Serdar prof.

B. Sučević "

Lj. Vranko učit.

K. Matanović

P. Kuštrak prof.

Nada Sučević učit.

Nada Nikoliš "

Branka Mikulić "

Mačešić Anastazija učit.

Justina Ličan učit.

Ante Visković "

Bogdan Golmajer "

Hester

U Djurdjevcu dne 14.I.1944

Vinko Franjević učit.

Božidar Franjević "

Vjekoslav Pekota "

Aljošajić Gajjer

Senek Mozalija

Gjuro Gjerer

Vedris Mirko "

Kermek R. "

Golmajer Vida "

Gjurišević Ivan "

Toplak Hugo "

Toplak Željko 7

Sirom našeg okruga narod šakje svoje pozdrave AVNOJ-u Nacionalnom
Komitetu i drugu Titu. Takove pozdrave poslali su nastavnici svih škola
kotara Koprivnice, Narod Drnja, Gornjih Sredica, omladina Virja također su
poslali svoje iskrene pozdrave.

Prof. Ljubo Serdar profesor je koprivničke gimnazije. Nakon pada
Koprivnice postao je predsjednik mjesnog N.O.O. u Koprivnici. Prema primljenim
obavijestima dolazio je u Djurdjevac držati učiteljske partizanske sastanke.

Branko Sučević je nastavnik građanske škole i za njega je ova
Velika župa pod br. Taj. 369/44. od 31.I.t.g. stavila prijedlog za otpust iz
službe, a i Ministarstvo narodne prosvjete Ured ministra pod br. Taj. 442/44 od
28.I.t.g. tražilo o njemu podatke. Njegova žena Nada otpuštena je iz službe
tamošnjom naredbom br. 9022/44 a Vinko Franjević naredbom broj 7761/44 Vel.
župa podniela je prijedlog za otpust pod br. Taj. 370/44. od 31.I.t.g. Božidar
Franjević njegov je sin, koji se nalazio na odsluženju djelatnog vojnog
razdoblja, pa je radi toga otpušten iz službe. Za Bogdana i Vidu Golmajer
podnešeni su prijedlozi za otpust dne 1.II.t.g. br. Taj. 396/44. i dne 28.II.
1944. broj Taj. 709/44. zajedno s prijedlogom za otpust Huga Toplaka i žene
Vere. Ova se ne nalazi u gornjem popisu nego njihov sin Toplak Željko, koji je
djelatni partizan, no koji nije u učiteljskoj službi.

Ante Visković spomenut je u ovdašnjem izvješću od 18.I.t.g. br. Taj.
208/44. Isti službuje navodno na području Velike župe Vuka, ali se dulje
vrieme nalazi na Brodiću obć. Ferdinandovac, odakle je oženjen. Potpisani je
od svih osoba, koje su došle i izbjegle iz onog kraja primio obavijesti, da je
isti otvoreni partizanski suradnik.

Ljubomir Vranko je već otpušten iz službe.
Kuštrak Franjo, Petrov, Krešo Matanović i Senek Rozalija nastavnici su gradjanske škole u Virju i o njima potpisani do sada nema detaljnijih podataka.

Nikoliš Mareljka /ne Nada/ uč. pljica je u Vel. Crešnjevici.
Mačošić Anastazija učiteljica je u Djurdjevcu. Udata je za nekog Mačošića koji je od prije suradjivao sa partizanima.

Justina Ličan /ne Lečen/ učiteljica je u Sedlarici. O njoj ova Vel. župa do sada nema nikakvih podataka. Potpisani je dne 25. II. bio osobno u Sedlarici o čemu je podnešeno izvješće i istoj predao upravu škole, jer je ranjivo opusteo i s ženom pobjegao ne znajući da je i ona potpisala otičnu povelju. Ista je starija osoba - oko 60 godina, pa je time mnogo manje vjerovatnosti, da bi ista bila sklonu partizanima.

Nester i Gjuro Gjerese, te Branka Likulić su ovoj Vel. župi nepoznati.
Bekova vjeronauk učitelj je u Kladarima i djelatno suradjuje s partizanima o čemu je podnešeno izvješće pod br. Taj. 498/44 od 9. II. t. g.

Alojzije Galjer učitelj je u Prugovcu. Bio je u vojsci kao prič. nadporučnik. Brat je atentatora na poštu u Zagrebu Vilima Galjera. Jedan brat mu je trgovac u Prugovcu, jedan u Kozarevcu, obojica su članovi partizanskog odbora. Lenina sestra udata je za židova Lichtmera iz Djurdjevca, koji je kao židov i komunista odpremljen u logor. Galjer se kao častnik družio sa častnicima komunistima Muskovićem /zatvoren/ Tošićem /pobjegao u partizane/. Pred Božić je navodno od partizana uhvaćen i pušten kući. Kod kuće je suradjivao s partizanima. Dne 27. II. 1944 javio se u Bjelovaru kod ove Vel. župe koja ga je predala Mjestnom zapovjedništvu te je odpraćen u Zagreb. Prije pada Koprivnice nesmetano je putovao samokretnim dvokolicama unokoprivnicu i ako je čitav predjel osim Djurdjevca bio podpuno u rukama partizana.

Kermek Rudolf učitelj je u Sesvetama. Isti je imao prema podacima ove Vel. župe biti u vojsci, pa je vjerovatno i vojni bjegunac.

Vedriš Mirko školski je izvjestitelj u Djurdjevcu, kao takovom moralo mu je biti poznato ponašanje i rad učitelja partizanskih suradnika, no isti nije nikada ni o čemu obavjestio ovu Veliku župu i ako je za rad Toplaka Golmajera it. d. znalo svako diete i taj njihov protudržavni rad već dulje traje. Kad su lanjske godine traženi podatci, isti ih je prikazao kao protivnike komunizma i sklone sadanjem poretku. Mladji brat nalazi se kao vojnik u zatvoru u Novoj Vesi, stariji brat je slobodno preko Bilogore odpremio svinju u Zagreb i ako se svaki od njih i najmanje sitnice i partizanske straže najstrožije pazile da se ništa ne odnese u gradove, seljakinje svlačili i šišali, koje su šta nosile. Kod otca školskog nadzornika u m. skriva se na staglju kroz čitav konac prošle godine partizanski vodja Marko Matkov.

Ivan Gjuršević učitelj je u Djurdjevcu. Družio se u zadnje vrijeme s gruntovničarom Jerkom Milneršićem, partizanom, a i žena mu je bila prije udata za pravoslavca Grubačevića. Inače o njemu nema ova Velika župa nikakvih podataka.

Dostavlja gornje radi znanja s prijedlogom, da se sve potpisnike učitelje i učiteljice osnovnih škola otpusti iz službe.

ZA DOM SPREMNI !

Veliki župan:
Dr. V. Sabolić

Izvjštaj Velike župe Bilogora Ministarstvu narodne prosvjete NDH o suradnji učitelja đurđevačkog kotara s partizanima 1944. godine

7. Ispravno postaviti nacionalno pitanje Srba i ostalih manjina.
8. Ukloniti pomirljivost prema neprijatelju.
9. Mobilizaciju provoditi pravilno i na dobrovoljnoj bazi.
10. Poraditi svim silama na izgradnji države, jačanju NOO-a, razvijanju istih po svim sektorima, a paralelno s tim povesti rat protiv svake samovolje.³⁸

S obzirom da su ovi osnovni zadaci ostali aktualni kod svih članova Partije u Podravini u toku cijele 1944. godine to smo ih citirali u cjelini.

U izvješčaju KK se navodi da su nastale promjene i u organizacionom pogledu. KK KPH Koprivnica ostao je na 8 članova (7 drugova i 1 drugarica) pošto je 9. član drug Boro, otišao za komesara udarne grupe po direktivi Grge Jankeza, sekretara

OK KPH Bjelovar. Dolaskom ustaša pokidane su veze sa nekim partijskim organizacijama i članovima, pa se one ponovo uspostavljaju. Na kotaru postoji Općinski komitet KPH Sokolovac od 9 članova za područje cijele bivše općine Sokolovac, koji rukovodi radom sa 7 partijskih jedinica. Na području općine Plavšnac postoje 3 partijske ćelije, čiji rad po ocjeni KK nije na visini, a na ostalom području kotara postoji još pet partijskih jedinica, od kojih se 4 nalaze izvan svojih mjesta, koja su pod kontrolom ustaša, te su svi raspoređeni u udarnu grupu i Kotarski NOO Koprivnica, ili zaduženi za uspostavljanje veze sa svojim selima. U Kotarskom NOO također postoji jedna partijska jedinica, a na kotaru ima 15 kandidata Partije. Kandidatima nije ukazana potrebna pažnja pa se npr. dogodilo da općina i mjesto Đelekovec koje je dalo najveći broj SKOJ-evaca i članova Partije sada nemaju ni partijsku jedinicu ni kandidate. Pred sve partijske organizacije KK KPH je postavio zadatke da se redovito sastaju, proučavaju materijal, stalno izvještavaju KK o sastancima i svim pitanjima sa terena, zatim da povedu posebnu brigu o kandidatima iz redova radnika i seljaka, žena i skojevske omladine, kao i da posvete brigu SKOJ-u, NOO-ima i odborima AFZ-a.

S obzirom da rad NOO-a nije bio zadovoljavajući, izvršena je reorganizacija Kotarskog NOO Koprivnica u koji su ušli svi članovi KK KPH Koprivnica koji je imao 30 članova, od kojih 9 u Izvršnom odboru, a ostalih 21 u raznim odsjecima i komisijama. U isto vrijeme postojalo je i 10 općinskih NOO-a od kojih je 7 djelovalo na područjima svojih općina, a 3 su se nalazila izvan svoje općine jer su se one nalazile pod kontrolom neprijatelja. Od 85 sela na kotaru, postojalo je 70 mjesnih NOO-a od kojih su se 4 nalazila izvan svoga sela jer su pobjegli ispred ustaša pa su dobili zadatak da uspostave i drže stalno vezu sa svojim selima.

Promjene su nastupile i kod SKOJ-a te se broj SKOJ-evaca na kotaru smanjio na svega 50 članova raspoređenih u KK SKOJ-a, dva općinska komiteta i 10 skojevskih grupa. Jedan od razloga za ovakvo stanje je i taj što partijske organizacije nisu posvetile dovoljno pažnje SKOJ-u. Pored Kotarskog odbora USAOH-a Koprivnica, postojala su na kotaru još dva općinska i 17 mjesnih odbora USAOH-a.

U vezi organizacije AFZ-a u izvještaju KK se navodi da od postojeća 53 mjesna odbora AFZ-a mnogi ne održavaju sastanke pa kao da i ne postoje, dok je broj članova već mjesec dana ostao isti. Zato je dat zadatak svakoj partijskoj jedinici i svakom članu Partije da poradi na aktiviranju ovih organizacija i formiranju novih na području čitavog kotara.

U agitaciji i propagandi radilo se na uspostavljanju veza za brzu raspodjelu štampe i za skupljanje podataka o djelovanju neprijateljske propagande. Tom će se pitanju ubuduće posvetiti više pažnje kako bi se pariralo neprijateljskoj propagandi i politički djelovalo u narodu na području cjelokupnog kotara.

Šest dana nakon ovog izvještaja tj. 9. III 1944. g. i KK KPH Đurđevac podnio je OK KPH Bjelovar izvještaj o političkoj situaciji i organizacionom stanju na području đurđevačkog kotara.³⁹ U izvještaju se naglašava da je nakon kotarske partijske konferencije i kotarskog savjetovanja NOO-a rad bio krenuo na bolje, ali da se uslijed neprijateljske ofenzive i padom Ludbrega i Koprivnice u neprijateljske ruke, stanje na kotaru potpuno promijenilo. Udružena reakcija prešla je u ofenzivu ubacujući alarmantne vijesti te »poruke Mačeka da će Englezi doći i uništiti partizane« i da »treba stvarati bijelu gardu«. Istovremeno su i ustaše iz Virovitice prešle u ofenzivu na đurđevački kotar. Tako su 21. II 1944. g. zauzele Pitomač, 23. II Đurđevac (gdje su poginula 3 druga, a 2 drugarice i 1 drug su zarobljeni) i 24. II Virje, kojom prilikom je poginuo komandant partizanske straže u Virju Florijan Markač Vaso, član Partije. Iako se neprijatelj povukao iz Đurđevca i Virja, zadržao se u Pitomači, odakle je uspostavio kontrolu na području te općine i općina Kloštra Podravske i Sesvete Podravske. Tu je odmah uspostavio sve organe stare vlasti tj. općine i oružništvo, uz pomoć kojih je, primjenjujući oružanu silu, pristupio pljački naroda prisilno otkupljujući žito, stoku i vinje, i pljačkajući imovinu suradnika i simpatizera NOP-a, a potom je prešao na prisilnu mobilizaciju svih godišta od 1908-1926. i hapšenje oko 60 ljudi, članova Partije, NOO-a, AFZ-a i suradnika NOP-a s područja tih triju općina. Oni su otpremljeni u Viroviticu, a potom dalje u logore. Od žena je pohapsio članice Odbora AFZ-a u Pitomači Jelku Mađarić, čla-

na KP, Dragicu Španić i Katu Veličan, u Sedlarici Maru Mlinarić, i otpremio ih u logor, dok su ubili drugaricu Anicu Prelec, jer im nije htjela priznati gdje se nalazi partizanski bunker sa hranom i kožom. Na tom području neprijatelj je uz pomoć pojedinih ustaša na čelu s Čekadom počeo »stvarati vojne jedinice protiv nas u selu Kalinovcu, Budrovcu i zaseocima (Konačima) Novo Virje«, koje nazivaju »milicijom« te »narodu govore da nisu oni za partizane ni za ustaše nego za Mačeka i za HSS«. Ova Čekadina grupa, koja djeluje na području Novog Virja s obje strane Drave, izvršila je akciju na stražu Komande mjesta Đurđevac na Virovskom prelazu i zarobila 7 naoružanih boraca, a isto tako i akciju u Molvama gdje su 3 druga poginula a 7 ih je sa oružjem zarobljeno. Dana 1. III 1944. ubili su Jakoba Špana, člana NOO-a Gornja Šuma, u Molvama su zarobili drugaricu Rožu Turković, člana KK SKOJ-a Đurđevac, druga Todora Novakovića, koji je radio pri Kotarskom NOO-a u Ferdinandovcu, druga Dorčeca, kotarskog povjerenika ROC-a, druga Jendrijeva, člana Izvršnog odbora Kotarskog NOO-a Đurđevac i veći broj odbornika u tim selima koji su otpremljeni preko Drave u Koprivnicu. Ustaše su se 4. III iz Pitomače povukle u Viroviticu. Straža Komande mjesta Đurđevac, kuriri KK KPH i dio grupe OK izvršili su 3. III napad na neprijateljsku grupu u Kalinovcu te su dvojicu u borbi ubili dok je 4 zarobljena likvidirano. Napad 1. bataljona Bjelovarskog NOP odreda 4. III, te četiri dana kasnije 1. bataljona brigade »Braća Radić« na Čekadinu grupu u Novom Virju, završili su neuspjehom, pošto se prvi puta neprijatelj nije mogao uništiti, a drugi put se na vrijeme povukao preko Drave. Sve ovo je utjecalo na složenost političke situacije na području đurđevačkog kotara i otežavalo a na nekim dijelovima i onemogućavalo djelovanje članova Partije, partijskih organizacija i drugih organizacija NOP-a.

Broj članova Partije na kotaru se smanjio na 49 pošto su 4 člana pala neprijatelju u ruke, od kojih je Florijan Markač poginuo, a dva su otišla u vojsku. Padom drugarice Ruže Turković, KK SKOJ-a je pao na 5 članova dok je broj SKOJ-evaca na kotaru ostao isti tj. 57, od kojih se tri grupe nalaze pri komandama mjesta, a jedna u tehnički KK.

Rad NOO-a je na područjima koja su pod kontrolom neprijatelja potpuno prestao jer su skoro svi članovi zarobljeni dok se jedan dio predao, među kojima je i jedan član Izvršnog odbora Kotarskog NOO Đurđevac iz Kloštra, a slično je i sa radom odbora AFZ-a.

U to vrijeme na kotaru je boravio Tomo Vinković, bivši narodni zastupnik HSS-a, koji je održao 7 mitinga sa narodom, na kojima je govorio i o radu reakcije te raskrinkavao kliku oko Mačeka, što je narod s odobravanjem prihvaćao.

Slična situacija kao na koprivničkom i đurđevačkom kotaru bila je na području Kalnika i ludbreškog kotara. O tome je za prva tri mjeseca 1944. g. 11. IV Oblasni komitet KPH za Zagrebačku oblast izvjestio Okružni komitet KPH Varaždin.⁴⁰ Tu se ističe da su ustaše iskoristile povlačenje naših snaga s toga područja na Bilogoru⁴¹ te su razvile veoma intenzivnu propagandu da su se brigade »Braća Radić« i »Matija Gubec« predale, a toj njihovoj propagandi pomogao je i dolazak Pavelića u Varaždin, kojom prilikom je uhapšeno oko 250 ljudi. Prilikom prolaza Nijemaca i ustaša za Mađarsku, početkom travnja 1944. g.⁴² vršena je pljačka »svega do čega se došlo«. Tada su hvatani vojni bjegunci, a članove NOO-a su primoravali da se sami dođu prijaviti, što im je uz pomoć reakcije, poslije hapšenja i strijeljanja grupe drugova u Ludbregu i vješanja jednog druga u V. Bukovcu, jednim dijelom i uspjelo. Poslije toga, zaplašivanjem, ustaše su uspjele mobilizirati oko 3.000 ljudi s područja varaždinskog okruga. Za vrijeme prodora neprijatelja na Kalnik 6. i 7. IV 1944. ustaše su popalile u Ribnjaku sve osim 8 kuća, a zaklale i ubile 23 osobe, te opljačkale sve do čega su došle, u Radeljevom Selu spalile su 11 kuća i ubile 3 osobe, u Grabičanima spalile su 10 kuća i 4 osobe ubile, u Velikom Pogancu spalile su osim nekoliko kuća i ubile 19 osoba, a u šumi kod Rasinjice je zaklana jedna žena.⁴³ Narod, koji je ostao bez svega, zajednički se hrani u kuhinji u Ivancu koji je ostao pošteđen i drži se dobro.

Što se tiče političke situacije, u izvještaju se ukazuje da se ona najviše promijenila na ludbreškom kotaru, koji je do neprijateljske ofenzive cijeli bio oslobođen te su mu zato i neprijatelj i petokolonaši posvetili najviše pažnje. Tu se posebno ističe ko-

tarski predstojnik iz Ludbrega koji stalno šalje na teren razne proglase kojima poziva sve članove NOO-a i vojne bjegunce da se jave, traži da narod popravlja prugu, koja je već popravljena od Varaždina do Ludbrega, uz prijetnje da će za svako presijecanje telefonskih veza strijeljati 10 osoba. Ustaše iz Ludbrega⁴⁴ na području kotara danonoćno patroliraju u podravskim selima duž Drave te hapse, mobiliziraju i šire strah među narodom. Isto tako se zalijeću u gornja sela Kalnika (najviše sela kopri-vničkog kotara) gdje pale kuće, žito i hranu te kolju i ubijaju lju-de. U Ludbregu je ubijeno više ljudi, a V. Bukovcu, gdje se skrivalo 8 naših drugova, napala je jedna bojna ustaša s 4 topa, te je uhvaćen Roko Vlašić, član KP, dok su se ostali spasili prepliva-vši Dravu. Ustaše su ga 19. II objesile u Vel. Bukovcu, a on se herojski držao i uz ostalo je izvikivao: »Živio drug Tito« i »Ovako se umire za slobodu«. Rezultat tih ustaških aktivnosti je bio da im se na ludbreškom kotaru prijavilo 30 članova Partije, 4 su uhapšena, a 5 ih je ubijeno. Među prijavljenima ustašama su i dva člana KK KPH Ludbreg i to Branko Međimurec i Ivan Nagy, što je dobrim dijelom utjecalo na prijavljivanje i ostalih članova KP.⁴⁵ Tako je na terenu kotara ostalo svega 18 članova Partije od kojih su 5 bili članovi KK KPH Ludbreg. Ustaše su uspjele da na ludbreškom kotaru mobiliziraju oko 1.500 osoba od kojih je pušteno oko 400 dok ih je oko 250 pobjeglo. S obzirom na ovakvu političku situaciju pred KK KPH Ludbreg postavljaju se sljedeći zadaci: sprečavanje dalje ustaške mobilizacije, raskrinkavanje Mačeka i njegove klike na terenu, formiranje udarnih grupa pod rukovodstvom KK (od kojih je jedna već formirana na Kalniku od 10 partizana) kako bi se ustašama onemogućilo, a našim partijskim radnicima omogućilo kretanje po terenu, uspostavljanje veza sa selima i vršenje priprema za formiranje novih NOO-a (a za sada stvaranje »Odbora Narodnog jedinstva«).

U cilju analize političke situacije i organizacionog stanja Partije varaždinskog okruga te postavljanja budućih zadataka, u Apatovcu na Kalniku 1. i 2. IV 1944. g. održano je partijsko savjetovanje 105 komunista tog okruga (osim dijela komunista preloškog kotara koji se svi nisu uspjeli prebaciti). Na savjetovanju su podnijeta dva referata i to politički koji je podnio Stjepan Puklek Jura i organizacioni koji je podnio Stjepan Ivić Mali. Iza referata razvila se živa diskusija i postavljeno je oko 70 pitanja na koja su dati odgovori, a potom su dati zaključci i zadaci kao i na savjetovanju KP za sjevernu Hrvatsku u Cazmi.⁴⁶ Potom su održani sastanci sa svakim KK KPH posebno kako bi se zaključci i zadaci savjetovanja što bolje konkretizirali i sproveli u život. Njihovu realizaciju na ludbreškom kotaru privremeno je onemogućio prodor neprijatelja na područje gornjih sela i Kalnika 6. i 7. IV 1944. godine.

Kao što se naprijed moglo vidjeti, najveće organizacione promjene pretrpjela je partijska organizacija ludbreškog kotara. Pored KK KPH Ludbreg od 5 članova, na kotaru je još ostalo svega 13 članova Partije u nekoliko partijskih jedinica, dok se čak 30 članova predalo ustašama, 4 su uhapšena a 5 ubijeno. Zato je formirana od strane OK posebna komisija za taj kotar sastavljena od Stjepana Pukleka, političkog sekretara OK KPH Varaždin, druga Miška, sekretara KK KPH Ludbreg i druga Stroga, člana Partije pri OK, koja će ispitati sve članove koji su se javili ustašama i svi će oni biti isključeni iz KP i prema težini krivice kažnjeni. Komisija je već počela s radom i saslušano je nekoliko članova KP.

I SKOJ je pretrpio organizacione promjene. Od članova KK SKOJ-a Ludbreg dva člana su uhapšena, a jedan se predao ustašama, tako da je KK ostao sa svega 4 člana pa se razmišlja o njegovoj popuni sa dva nova člana. Za SKOJ-evske grupe se na zna koliko ih ima, ali je bilo prijavljivanja SKOJ-evaca ustašama, a ustaše su po selima hvatale čak i pionire – kaže se u izvještaju OK. Zato je jedan od prvih zadataka KK SKOJ-a prikupljanje svih podataka o broju i članovima SKOJ-a te uspostavljanje veza sa njima.

Velike organizacione promjene su pretrpjeli i NOO-i tako da su prestali funkcionirati svi kotarski NOO-i, no nedostaju podaci o općinskim i mjesnim NOO-ima. Kotarski NOO Ludbreg je imao 9 članova, ali sada ih ima 6 pošto je jedan član uhapšen i ubijen, a dva su se predala ustašama i od njih je jedan ubijen.

Jedan broj seoskih odbora AFŽ-a na ludbreškom kotaru također se prijavio ustašama. One drugarice koje su ostale uz nas,

a prije su radile u AFŽ-u, upućene su u Kalnički NOP odred, tako da ovi odbori na tom kotaru ne postoje. Kad se prilike poboljšaju, ove će se drugarice povući na rad u kotarski i općinske te seoske odbore AFŽ-a. U borbi kod Leskovca 8. II 1944. poginula je Dragica Dvorščak, članica Inicijativnog Okružnog odbora AFŽ-a Varaždin, a na terenu u srpska popaljena sela poslana je i radi jedna članica tog odbora.

Prema ocjeni OK KPH Varaždin, rad Komande Kalničkog područja ne zadovoljava jer za vrijeme ofenzive nije uspjela pružiti potrebnu pomoć bolnici, ni podijeliti postradalom narodu 18 kola kukuruza prebačenog iz Bilogore kao pomoć, te ga je neprijatelj zaplijenio. Ni u vojnim jedinicama stanje ne zadovoljava. Radionice Komande područja ne rade jer se neprijatelj stalno zalijeće na gornji teritorij, a za vrijeme ofenzive propala je krojačka radionica sa strojevima, u mehaničkoj radionici je propao kovino-tokarski stroj i druge stvari dok je u kožarskoj radionici propalo oko 80 kg kože i dio alata. Zbog svega ovoga za vrijeme boravka na Bilogori održano je partijsko savjetovanje sa svim članovima Partije Komande Kalničkog područja te su im dati konkretni zadaci. U KK KPH Ludbreg je primljen Marko Balen sa zadatkom da radi s radionicama i četama u Komandi Kalničkog područja.

Kalnički NOP odred u to vrijeme broji 379 boraca i starijehina od kojih je 91 član Partije (od čega 6 žena), 10 kandidata i 90 SKOJ-evaca (od čega 22 žene). No i pored tolikog broja članova Partije, po ocjeni OK, utjecaj Partije se ne osjeća u Odredu dovoljno. Zato je 16. III 1944. g. u Bilogori održano odredsko partijsko, a 17. III i odredsko skojevsko savjetovanje na kojima je ukazano na postojeće nedostatke i date su smjernice daljeg rada, a u skladu sa zaključcima partijskog savjetovanja za sjevernu Hrvatsku, održanog u Cazmi. Iza savjetovanja počelo je održavanje vojničkih i političkih kurseva po planu i rasporedu Staba Zapadne grupe NOP odreda. U skladu s naredjenjem Staba X korpusa o formiranju Međimurskog bataljona od 120 boraca, ili da se, u najgorem slučaju, u Međimurje prebaci jedan jači vod, formiran je vod od 25 izabranih boraca i čeka vezu da se prebaci u Međimurje, a pristupit će se i formiranju Međimurskog bataljona.

Poslije napuštanja Ludbrega, tehnika OK je zakonspirirala svoje stvari te ih, zbog prisutnosti neprijatelja, nije uspjela podići, tako da je agitacija i propaganda NOP-a na području okruga stagnirala. Uz pomoć OK KPH Bjelovar nabavljen je jedan ciklostil pa su opet počele izlaziti »Vijesti«, a dosadašnji list »Odjeci borbe« nije izašao, zaključuje se u izvještaju OK KPH Varaždin.

Ovakvu situaciju, poslije neprijateljske ofenzive u veljači 1944. g. na Kalnik i Podravinu, upotpunjavaju i neki sačuvani neprijateljski dokumenti iz kojih ćemo spomenuti radi ilustracije neke podatke. Poslije zauzimanja Ludbrega, u njega se 9. II 1944. g. smješta 3. bojna (kasnije je smjenjuje 1. bojna) 1. pjes. pukovnije PTS-a koja krstari terenom ludbreškog kotara, te je 18. II u V. Bukovcu uhapsila 9 osoba koje su bile u vezi s partizanima. Uz njezinu pomoć u Ludbregu počinje raditi kotarska oblast, a 19. II i oružnička postaja Ludbreg.⁴⁷ Evidentiran je napad partizana na Ludbreg 22/23. I 1944, zatim borba kod Čukovca i borbe između Rasinje i Subotice, poslije kojih se 26. II oružničkoj postaji predalo 14 vojnih bjegunaca iz okolice Ludbrega i 3 iz Novog Marofa.⁴⁸ Dana 3. III ustaška jedinica PTS iz Ludbrega uhapsila je u Hrženici 6 seljaka i to: Đuru Gilića, Vinka Kovača, Stjepana Sabola, Matu Staničića, Josipa Krušela, Pavla Bavora i Vinka Horvata »zbog veze sa partizanima«, a 4. III poduzima akciju protiv partizana u šumi »Segovina«, te selima Ribnjaku i Vel. Pogancu i dalje u pravcu Kalnika. Akcija je trajala 5 dana, a ustaše su zapalile ta dva sela, 8. III uhapsile su u Vel. Bolfanu partizane Milana Šajatovića, Mitra Đurasa, te Petra i Dušana Severovića »jer je kod njih pronađeno oružje i municija« dok su se 9. III oružničkoj postaji Ludbreg predala 2 partizana s oružjem.⁴⁹ Potom su 13. III uhapsilu u Lunjovcu partizane Roka Knezeka, Josipa Štefaneca, Roka Orera i Emu Kendelj koji su istoga dana sprovedeni iz Ludbrega u Varaždin gdje su predani Župskoj redarstvenoj oblasti na dalji postupak. Već su-tradan uhapsile su ustaše 3. bojne PTS-a iz Ludbrega Josipa Golubića, Pepelko Antuna, Ivana i Vinka iz Gorice te Josipa Šafareka, Dragutina Andrašeka, Franju Čihača, Kuzmu Mihuljaka, Stjepana Biškupa i Miju Jagića iz Vojvodinca, Martinica iz Kuzminca »radi veze sa partizanima.«⁵⁰ Istoga dana Oružničko kril-

no zapovjedništvo iz Varaždina izvještava Veliku župu Zagorje i ostale vlasti da se seljaci iz sela duž razorene željezničke pruge Varaždin-Ludbreg ne odazivaju na rad za poprayak navedene pruge jer se boje osvete partizana te je 16. III zapovjednik oružničkog voda uz pomoć oružnika iz Varaždina poslao oko 300 seljaka iz Jalžabeta na poprayak željezničke pruge prema Ludbregu.⁵¹ No opći mu je zaključak da su se prilike javne sigurnosti na tom području u odnosu na ranije stanje popravile, jer su partizanske skupine »razbijene« i kreću se u manjim grupama.⁵² Dana 19. III uhapšen je i u Vel. Bukovcu obješan od strane odreda 3. bojne PTS-a iz Ludbrega Roko Vlačić, dok je u Kapeli uhapšen partizan Franjo Vukinović. Jedna satnija iste bojne vodila je 23. III borbu s partizanima kod Duge Rijeke.⁵³ Pet dana kasnije ustaše iz Ludbrega uhapsile su u selu Komarnica partizana Augusta Mrkulićina, a u selu Sv. Đurd 29. III partizana Stjepana Horvata, učitelja iz Obrankoveca i objesile ga, dok je njemačko redarstvo 27. III na mitnici u Varaždinu uhapsilo Franju Bendeja iz sela Martijanca »predsjednika mjesnog NOO-a«, a 28. III u selu Karlovcu uhapsilo je 13 osoba koje su bile u vezi sa partizanima.⁵⁴ Partizani su 29. III u selu Bolfan, na cesti, eksplozivom porušili most te je promet obustavljen, a 30. III sukobili su se kod sela Vel. Bolfana sa 3. bojom PTS-a iz Ludbrega kojoj je u pomoć došlo topništvo te su se partizani povukli. Istog dana ustaše su u selu Martijancu uhapsile Martina Kelina, »partizanskog komesara«, koji je odmah sproveden u Varaždin, dok je Ivan Mlinarić uspio pobjeći.⁵⁵ Isto tako evidentirana je borba s partizanima 1. i 3. bojne PTS-a iz Ludbrega kod Slanja i Drenovca 3. IV, te ovih snaga i pojačanih ustaškim posadama iz Koprivnice 7. IV u šumi Sašine protiv partizana. U istom dokumentu se navodi da su ustaše potom zapalile sela Vel. Poganac, Mali Poganac, Prkos, Male i Velike Grabičane, Belanovo Selo, Malu i Veliku Rasinjicu, Mali i Veliki Ivančec, Ribnjak i Ludbreški Ivanac.⁵⁶

O daljoj političkoj situaciji na području ludbreškog kotara tokom travnja 1944. g. izvjestio je 25. IV 1944. OK KPH Varaždin Oblasni komitet KPH za Zagrebačku oblast. U izvještaju se navodi da ustaše i dalje na tom kotaru bijesne, hvataju i ubijaju ljude. Tako su pohvatale sve prije mobilizirane, a one koji su pobjegli iz Varaždina, i muškarce i žene, tjeraju na poprayak željezničke pruge Ludbreg – Koprivnica, koja je već popravljena od Ludbrega do Bolfana, te od Rasinje do Koprivnice, te će uskoro proraditi jer mi na tom terenu nemamo partizanskih snaga da je ruše. Također i ubijaju. Tako su poslije našeg napada na jedan ustaški kamion kod Čukovca, koji je tom prilikom uništen, sutradan, tj. 17. IV ustaše strijeljale u Čukovcu trojicu Srba i to: Dušana, Milovana i Stevu Kovačevića.⁵⁷ Sa ovakvim terorom – kaže se dalje u izvještaju – ustaše su uspjele da se još neki ljudi jave u vojsku, tim više što su 11. IV ustaše iz Ludbrega u Martijancu objesile Franju, Josipa i Luku Santovec »što su pred nekim izjavili da ne idu u banditsku vojsku« te Rezu Santovec, zato što nije htjela prijaviti brata, koji je bio u partizanima.⁵⁸ Dana 18. IV ustaše iz Koprivnice koje su bile u akciji u Vojvincu ubile su Franju Batuca, člana KK KPH Ludbreg, drugaricu Ružu Jagić, člana općinskog komiteta KP te njezinog brata Vinka Jagića, pošto su bili izdani.⁵⁹ Sve to utječe da je narod još više zaplašen, iako rado prima našu štampu posebno »Radio vjesnik« i »jedva čekaju da dođu partizani« – navodi se u izvještaju i dodaje da Kalnički NOP odred ima razbacane svoje jedinice oko Koprivnice te na oslobođenom području Kalnika, tako da nije dovoljno aktivan prema ovim snažnim ustaškim jedinicama. U cilju popunjavanja KK KPH Ludbreg te razrade detaljnih uputstava za rad sazvano je kotarsko partijsko savjetovanje svih 18 članova Partije. Sa kotara su tri člana KP upućena u Kalnički NOP odred, dok će se pitanju sjetve, koja je počela, ali pod vrlo teškim uvjetima s obzirom na aktivnost ustaša, posvetiti najveća pažnja.

Prisustvo i stalna aktivnost jakih ustaških i drugih neprijateljskih snaga na području Podravine postoji tokom cijele 1944. godine. Jedino je gotovo cjelokupno područje đurđevačkog kotara u listopadu i studenom bilo oslobođeno. Prisustvo naših jačih jedinica bilo je povremeno, a njihovi pokušaji da zauzmu Ludbreg u srpnju i Koprivnicu u listopadu 1944. g. završili su neuspjehom uz velike gubitke, što je imalo znatnog utjecaja na opredjeljivanje jednog dijela stanovništva u to vrijeme. Zbog toga se pred partijska rukovodstva i sve članove partije postavio kao jedan od najvažnijih zadataka svestrani i uporni politi-

čki rad u narodu, borba za svakoga čovjeka s ciljem razbijanja neprijateljskog utjecaja, a za opredjeljivanje i uključivanje u NOP. Okružni komiteti KPH Bjelovar i Varaždin nastoje KK i članovima Partije u Podravini pružiti što veću pomoć, uz ostalo, slanjem novih članova u te komitete, te slanjem svojih članova kako bi pomogli u radu. Zahvaljujući tome, možemo pratiti postupno sređivanje partijskih organizacija u Podravini poslije neprijateljske ofenzive, njen intenzivan rad što se manifestira kroz obnavljanje i stvaranje novih partijskih i skojevskih organizacija i nižih rukovodstava, kao i svih vanpartijskih organizacija. Sve naprijed iznijete konstatacije proizlaze iz sačuvanih partijskih dokumenata kojima ćemo se pozabaviti u daljem tekstu.

Upravo u vezi sa organizacionim sređivanjem, te neposrednim zadacima, OK KPH Bjelovar dostavio je 19. III 1944. podružnim KK KPH upute u vezi sa održavanjem općinskih i kotarskih partijskih konferencija, a 25. III poslao je upute i zadatke KK u vezi sa obradom zemlje i predstojećom sjetvom što se postavlja kao jedan od prioritarnih zadataka.⁶⁰

Na sjednici Biroa OK KPH Bjelovar održanoj 24. III 1944. g. uz ostala pitanja kao posebna točka dnevnog reda bila je i Đelekovečka četa. Ona je tada imala 45 boraca, dok je Bjelovarski NOP odred u čiji je sastav ulazila, brojio 495 boraca od kojih je 287 boraca stupilo u Odred u 1944. godini. S obzirom da je iz Đelekovečke čete dezertirao komandir sa 15 boraca, koji su se s obzirom na situaciju morali povući iz Đelekoveca pa su se svi vratili u četu, to je OK zaključio da se sredi komanda čete, da joj se posveti više pažnje u vojničkom osposobljavanju, a kako u njoj nema ni partijske ni skojevske organizacije, potrebno je da se one formiraju i započne politički rad u četi. Po mišljenju OK, Đurđevačka četa bi trebala u dogledno vrijeme da se pretvori u Odred što se daje u zadatke KK KPH Đurđevac, kojom je potrebno dati dobro rukovodstvo.⁶¹

Povod ustaških zlodjela u veljači 1944. g. na području Podravine, OK KPH Bjelovar je krajem ožujka izdao letak koji je razdijeljen po terenu. U letku se ističe da su poslije povlačenja NOV-e iz Podravine ustaše do temelja uništile sela Poganac, Ivanac, D. Rijeku, Ribnjak, Radeljevo, i Botinovac, napola uništili i spalili sela M. Poganac, Rječicu, Prkos i Vel. Grabičane te poklali i poubijali »preko 250 neboraca, nego golorukih žena, djece i staraca«, prvenstveno na obroncima Kalnika i ludbreškog kotara, ali isto tako i na području koprivničkog i đurđevačkog kotara.⁶²

Na sjednici OK KPH Bjelovar 5. IV 1944. g. raspravljalo se o političkoj situaciji u svijetu, u našoj zemlji i na području okruga i o organizacionim i drugim pitanjima. Tu je konstatirano da je Podravina postala postupno pozadina Istočnog fronta, što se vidi i po potpunoj blokadi mađarske granice, a po naređenju Nijemaca, zatim dolačenju elitnih ustaških i njemačkih snaga u Podravinu te paljenju i uništavanju podravskih sela, dok u isto vrijeme jačaju i postižu nove uspjehe antifašističke snage.⁶³ O situaciji na području okruga podrobnije je 8. IV 1944. g. obavijestio OK KPH Bjelovar Oblasni komitet KPH za Zagrebačku oblast u svom mjesečnom izvještaju za ožujak.⁶⁴ U izvještaju se navodi da je u ožujku 1944. g. na terenu Podravine osnovna karakteristika »povezivanje i ujedinjavanje ustaško-Mačekovske i četničke reakcije« te njezina propagandna ofenziva. To se posebno ističe za đurđevački kotar gdje djeluje oružana formacija »Narodne obrane« od oko 50–60 naoružanih ljudi, sastavljena uglavnom od ustaša i bivših HSS-ovaca na čelu s poznatim ustašom Čekadom iz Zdale. Ta grupa krstari terenom i kontrolira tri općine tog kotara (Novo Virje, Molve i Ferdinandovac), a prijatelji su joj još »i neki četnički raspoloženi ljudi iz pitomačke općine«. Ova grupa hvata naše odbornike i mobilizira ih u svoje redove. Pored toga ona širi lažne vijesti, a povremeno i letke (Virje, Đurđevac). Rad reakcije se osjeća i u sokolovačkoj općini na području koprivničkog kotara s ciljem da se »omrzi našu vojsku pred narodom«. Na cijelom tom području posebno se raširio šverc koji će se nastojati suzbiti. Po mišljenju OK naše organizacije na tom području najviše su zatajale u pravovremeno obavještavanju naroda o svim događajima u svijetu i zemlji (AVNOJ, ZAVNOH itd.). Da bi se to otklonilo, održano je uspješno kotarsko savjetovanje sa NOO-ima đurđevačkog kotara, uz prisustvo 55 ljudi.

Organizaciono stanje KPH na području koprivničkog i đurđevačkog kotara po ocjeni OK ne zadovoljava te će se uz odre-

USTAŠKA ZLODJELOVA PO PIPOMOJ POD AVINI

Kako je u mjesecu veljači Narodno-oslobodilačka vojska neposredno u Podravinu, ustaše su do temelja uništili sela: POGANAC, IVANAC, D. BJEŠČIĆI, BJEŠČIĆI, RADULJEVO, BOJINOVAC.

U pola su uništene i spaljena sela: M. Poganac, Bješćica, Pukas i Bješćica.

Istovremeno s uništavanjem i paljenjem sela TOKLANO I I. POU-
bijano preko 250, ne boraca, nego golorukih žena, djece i starijaca.

U Konrivnici je potučeno preko 30 ljudi.

U Đurđevcu 10 ljudi poubijano, nekužnih i golorukih.

U kotaru Ludbreg vješani su ljudi kod svake župne crkve, a na-
rod je bio prisiljen da gleda te zvjerstva, samo da bix se ustrašio i odre-
kao svoje narodne vojske a time i samoga sebe.

Na kalničkim obroncima ostalo je malo kuća, malo slame, malo
blaga, jer su krvožedni palikuće željni pljačke, krvi, veseleći se požaru kao
nekad car Nerón, haračili i palili do čega su došli.

Da zadovolje svoj životinjski nagon ustaše su se bacili na
podravsku ravnicu. Počeli su s Ludbreškim kotarom, gdje nema gotovo ni jed-
nog sela koje nije osjetilo užas Mališevih krvnika. U proljeće strijeljano
je i hačeno u Bednju 12 ljudi. U samom Ludbregu vješano je poslije mise 3
u Martijancu 4 u Svetom Đurđu 1, a isto tako u Rasinji i Bukovcu. U Dubovici
su ubijena 3 lica na ulici. U Bolfanu ubijene su 3 žene i 1 mladić. U stru-
gi strijeljan je 1, u Karlovcu 1 obješen, u Luki 1, u Slanju 2 ubijena, u
Križovljanu spaljene 2 kuće sa svim gospodarским zgradama. U Poljancu spa-
ljena kuća, 1 ubijen, 1 obješen i nekoliko gospodarstva opljačkano. Krave, svinje
i ostalu stoku pljačkali su u Luki, Komarnici, Karlovcu, Hrženici i Kuzmincu.
U Čukovcu popaljeno je više kuća sa zgradama. U Globočecu 2 kuće spaljene.
U Sesvetama je provedena racija. Ljude su istjerali iz vlastitih domova, a
ustaše su im opljačkali i pekrali sve do čega su došli: cipele, sukno, novac
i drugo.

Ubijanjem, vješanjem, paljenjem uništavaju ustaše jednu od naj-
plodnijih ~~xxxxxxx~~ naših ravnica Podravinu.

Zašto pale? Zašto ubijaju? Zašto vješaju?

Pale - jer ne znaju i nisu nikad znali graditi.

Ubijaju - jer se ne osjećaju pripadnicima Slavena te nisu ni
Hrvati, ni Srbi, ni ljudi.

Vješaju - jer ne poštuju narod.

Kolju - jer su zvižeri, pa ih narod mrzi.

Bjesne - jer narod sve više prelazi u narodnu vojsku.

Divljaju - jer se sve više od njih gubi njihov štitičnik - Hit-
ler.

Zaprepašćuju se - jer Hitlera ostavljaju na cjedilu sve zemlje,
same oni, ustaše, ne, jer ne smiju - pošto ih nitko neće ni primiti.

Urlaju - jer se sve više približuje užas i ponor, koji će njih
zajedno s Hitlerovske - fašističke životinjskim nagonom zauvijek progutati.

...

**NARODE! NE IDI NE BLIZU USTAŠKIH KROVOLOKA. BJEŽI OD NJIH ŠTO DALJE DA SE
NE STROJ OŠTAŠ ZAJEDNO S NJIMA U NAJMRAČNIJI PONO**

**NARODE! PRIDI NARODNOJ VOJSCI DA SUDJELJUJEŠ U NAJVEĆOJ POBJEDI, U POBJEDI
NAD DIVLJIM FAŠIZMOM!**

dene personalne promjene, i uz pomoć OK, u tim kotarskim komitetima nastojati to otkloniti. Po tom izvještaju na koprivničkom kotaru bilo je 62 člana KP (raspoređenih u KK KPH Koprivnica 6, u Općinskom komitetu KPH Sokolovac 6 članova, a ostali u 15 partijskih ćelija na terenu i komandama mjesta). Na đurđevačkom kotaru bilo je 40 članova KP i 10 kandidata, te 1 aktiv od 3 člana raspoređenih u KK KPH Đurđevac 7 članova, Općinskom komitetu Virje 6 članova, u 3 partijske jedinice u komandama mjesta s 9 članova i ostali u 5 partijskih jedinica na terenu. Dana 6. IV 1944. održana je općinska partijska konferencija za općinu Sokolovac, a gotovo u isto vrijeme i općinska partijska konferencija za općinu Virje dok je za općinu Plavšina u pripremi.

U cilju poboljšanja rada NOO-a Grga Jankez, sekretar OK KPH Bjelovar, izabran je za potpredsjednika, a Vinko Jedut, član Biroa OK, za tajnika Okružnog NOO Bjelovar. Zbog hapšenja odbornika, broj NOO-a se jako smanjio tako da na đurđevačkom kotaru tada djeluje svega 10 mjesnih NOO-a, te je odlučeno da se u blizini neprijateljskih uporišta, ili područja na koja neprijatelj često upada, formiraju tajni NOO-i, te provedu izbore za koje se već vrše pripreme na tom kotaru. Kod Okružnog NOO Bjelovar postoje svi predviđeni odsjeci a u cilju poboljšanja rada održan je 7. i 8. IV 1944. g. sastanak Plenuma tog odbora.

U narednom periodu prići će se ozbiljnije rješavanju i pitanja SKOJ-a pošto je broj organizacija i članova na terenu prilično malen.

U cilju pospješivanja mobilizacije, na đurđevački kotar se upućuje II. bataljon Bjelovarskog NOP odreda jačine 109 boraca, kako bi se tamo formirala jedna četa a i bataljon, te je tom bataljonu dodijeljen drug Drago Maderić Lujo, sekretar KK KPH Đurđevac i član Plenuma OK KPH Bjelovar, dok je dužnost sekretara KK preuzeo Bolto Pankarić. Isto tako je predviđeno da se od Đelekovečke čete i Jovine grupe formira jedan bataljon. U izvještaju Ok se navodi i podatak da se Komanda Bjelovarskog područja, pred upadom ustaša, povukla iz Miholjanca u Sandrovac sa oko 600 civila, a zbog daljeg uspješnijeg rada održano je savjetovanje političkih komesara, delegata, komandi mjesta i referenata.

Kako bi se poboljšao rad AFŽ-a, na đurđevačkom kotaru je održano savjetovanje aktivistkinja AFŽ-a koje je prilično uspješno i gdje su se u diskusiji razjasnila pitanja promjena u organizacijama AFŽ-a, ali je i konstatirano da se partijske ćelije još nisu angažirale na tome radu. U vezi s daljnjim aktiviziranjem žena te odbora AFŽ-a, OK KPH Bjelovar je dostavio kotarskim komitetima 16. IV 1944. i posebne upute.⁶⁵

Ova neposredna pomoć OK KPH Bjelovar Kotarskom komitetu KPH Đurđevac, koja je i razumljiva, jer se najveći dio tog kotara nalazio pod našom kontrolom, počela je davati i prve rezultate što se vidi i iz izvještaja KK upućenog OK 15. IV 1944. godine.⁶⁶ U njemu se također navodi pojačan rad reakcije koji se ogleda u postojanju i aktivnosti njihovih oružanih snaga, u međusobnom povezivanju, te širenju lažnih vijesti. Upravo zbog upoznavanja naroda s ciljevima NOB-a i raskrinkavanja svih protivnika naše borbe, održana su 22 ulična sastanka. KK KPH Đurđevac je popunjen i broji 7 članova i to 2 drugarice i 5 drugova od kojih su 2 iz komande mjesta Virje i Đurđevac. Općinski komitet KPH Virje broji 5 članova i ima jednu partijsku jedinicu u Virju od 4 člana. Neke partijske jedinice su raspuštene, neke su ponovo formirane, neke su spojene od prijašnjih dviju u jednu. Tako je od prijašnjih 10 sada formirano, ili ostalo da djeluje, 7 partijskih jedinica na terenu i to pored ćelije u Virju, još u Pitomači od 3 člana, Đurđevcu od 7 članova, u Semovcima – Hampovici od 5 članova, u Miholjancu 4 člana, Kalinovcu od 3 člana i Kloštru od 4 člana. U komandama mjesta postoje ove partijske jedinice: Đurđevac s 8 članova, Virje s 7 i Pitomača s 3 člana, dok je pri obavještajnom centru partijska jedinica u formiranju. Tako se broj članova Partije povećao na 62 člana i 25 kandidata od kojih je 15 drugarica i 47 drugova. Isto tako pokrenut je rad SKOJ-a. Održana je kotarska konferencija na kojoj je izabran KK SKOJ-a Đurđevac od 6 članova od kojih su 3 novoizabrani na toj konferenciji, sekretar je drugarica Nena, koja je jako oboljela i upućena je u bolnicu. Od organizacija postoje općinski komiteti SKOJ-a u Đurđevcu i Virju, te SKOJ-evske grupe u Đurđevcu, Virju, Hampovici, Grkini i Vel. Trešnjevici, dakle ukupno pet. U KK KPH Đurđevac za SKOJ zadu-

žena je drugarica Ruža Slezak. U Kotarskom NOO Đurđevac, i to u Izvršnom odboru, od članova Partije su se nalazili drugovi Bolto Pankarić, Đuro Grahovac i Franjo Soš. Odbor ima propagandni, zdravstveni, socijalni, prosvjetni i upravno-administrativni odjel, tajništvo i predsjedništvo, a formirane su i potrebne komisije. Izmijenjen je i predsjednik odbora zbog bolesti, te je postavljen novi. Do tada su formirani općinski NOO-i u Pitomači, Kalinovcu i Virju, dok mjesni, osim naprijed navedenih mjesta, postoje još u Miholjancu, Semovcima, Mičetincu i Čepelovcu. U općinama Novo Virje, Molve i Ferdinandovac je rad, zbog terora i ubojstva 4 i hapšenja svih ostalih odbornika od strane »Ustaške Bijele Garde«, nemoguć. Na sastanku bivšeg Kotarskog odbora AFŽ-a Đurđevac zaključeno je da one drugarice koje nisu u komisijama Kotarskog NOO-a uđu u općinske NOO-e, da sazovu ulične sastanke i pripreme konferencije općinskih odbora AFŽ-a.

Do sredine svibnja rad se poboljšao uz postupno učvršćivanje 7 postojećih partijskih organizacija na terenu đurđevačkog kotara i 3 u i pri komandama mjesta, isključivanjem pojedinih neaktivnih članova te primanjem novih iz redova kandidata kojima je posvećena veća pažnja, dok je pri obavještajnom centru formirana nova partijska ćelija od 4 člana. Kotarski komitet SKOJ-a Đurđevac je zbog bolesti pao na 3 člana, a drug Martin Ciganović je postao politički, a drugarica Barica organizacioni sekretar, dok je treći član drugarica Ruža zadužena za agitprop. Također se nastavilo sa stvaranjem novih općinskih NOO-a te je pored postojećih u Pitomači, Kalinovcu i Virju formiran i novi u Đurđevcu, u Čepelovcu Đurđevac vanjski, Sesvetama, Semovcima i Pitomači, dakle 7 te se kod njih formiraju odjeli i komisije. Sa ženama se održavaju ulični sastanci, a održane su i 3 konferencije AFŽ-a i jedan zbor u Mičetincu na kome je bilo prisutno oko 60 žena i 30 muškaraca. KK KPH Đurđevac je načinio raspodjelu svojih članova na područja pojedinih općina.⁶⁷ Ovaj komitet je pojačan novim članovima. Prema zaključku OK KPH Bjelovar od 8. V 1944. g., drug Andrija Stankerić, član KK KPH Đurđevac, treba da se uputi u vojsku, a u komitet se upućuje drug Mato Kirin, za organizacionog sekretara KK, dok je politički sekretar Bolto Pankarić, a članovi Ruža Slezak, Đuro Grahovac, Slavko Leskovar i Ivo Lalić.⁶⁸ Prema istim zaključcima treba da se provjeri gdje se nalazi Ivan Cmrk Jovo, a potrebna je veća pomoć koprivničkom KK KPH pa su u njegov sastav određeni sljedeći članovi: Paula Martinić Seka, politički i Zorka Ljubišić organizacioni sekretar, te članove Ljudevit Kovačić, Kata Soštarić, Valent Ambrošić i Učo. U OK SKOJ-a Bjelovar su iz Podravine ušli Stjepan Đureta, Katica Prvčić i Franjo Pandur.⁶⁹

Povodom 1. svibnja OK KPH Bjelovar izdao je prigodan letak koji je razdijeljen po terenu, a za proslavu tog praznika organizirani su veći zborovi u Đurđevcu, Virju, Kalinovcu i Kloštru, odnosno u Novigradu, M. Mučini i V. Pogancu.⁷⁰

Slična situacija kao na đurđevačkom bila je i na koprivničkom kotaru. No u drugoj polovici svibnja 1944. g. situacija se izmijenila dolaskom ustaša u Novigrad, a potom Virje. Ustaše su odmah počele sa hapšenjima, tako je samo u Novigradu 19–20. V uhapšeno preko 20 ljudi uglavnom suradnika NOP-a, od kojih će 10 strijeljati. U isto vrijeme počeli su sa mobilizacijom za miliciju koju su tu uspostavili. Prema izvještaju šefa obavještajnog centra Komande mjesta Novigrad u mjestu se 20. V nalazilo 170 ustaša i 108 članova milicije, dok su dvije satnije ustaša PTS 21. V preko Novigrada došle u Virje.⁷¹ O toj novoj situaciji na terenu OK KPH Bjelovar izvjestila su oba KK KPH.⁷² Pošto su Bjelovarski i Kalnički NOP odred oslabljeni, jer su izdvojili po dva bataljona u sastav 32. divizije, to je odlučeno da se posveti veća pažnja četi »Mučna«, i nastoji formirati Sokolovačku četu na koprivničkom kotaru, a na đurđevačkom 8. VI formirana je Podravska partizanska grupa. Narod područja koprivničke i đurđevačke općine uglavnom je izbjegao ispred ustaša u zaštićena područja na Kalniku i Bilogori. U to vrijeme kao pomoć KK KPH Koprivnica poslana je Naranča Končar koja je postavljena za njezinog sekretara, dok je na đurđevački kotar poslan član OK KPH Bjelovar. Na sastanku OK KPH Bjelovar od 7. VI 1944. g. među zaključcima naleže se i zaključci o mobilizaciji, čije težište će se nalaziti na đurđevačkom kotaru, gdje je kao pokretač predviđen Andrija Stankerić, a na taj kotar zbog istih pitanja odlazi i član OK Marijan Jambrešić. Radi lakše mobilizacije Srba, ubacit će se parola »Stvarajmo srpsku Brigadu«, a težište

K O T A R	Broj komiteta kot. članova	Broj članova kot. komiteta	Broj opć. komiteta	Broj članova opć. komiteta	Broj svih čelija na terenu (bez čelija u voj. pozad. ustanov.)	Broj svih čl. Partije	Broj čelija u voj. pozad. ustanov.	Broj žena u Part.	Soc. sastav				Nac. sastav			Broj kandidata	Broj aktivna član. aktivna	Opasija
									radnika	seljaka	obrtn., zanatliji	Hrvati	Srbi	ostale nacije				
Varaždin	1	5	-	-	6	22	-	1	6	13	3	22	-	-	-	-	-	
Ludbreg	1	5	-	-	6	22	-	2	2	9	11	19	2	1	7	-	-	
Novi Marof	1	4	-	-	5	11	-	2	6	2	3	11	-	-	11	-	-	
Prelog	1	4	-	-	1	8	-	-	-	8	-	8	-	-	21	-	-	
Čelije pri O.K.	-	-	-	-	2	10	-	3	3	1	6	9	1	-	1	-	-	
Biro O.K. SKOJ-a	-	-	-	-	1	4	-	1	2	2	-	4	-	-	-	-	-	
Kom. Kaln. Područja	-	-	-	-	5	-	23	1	9	11	3	10	12	1	5	-	-	
K.P.O.H.	-	-	-	-	8	-	41	4	6	18	17	8	29	4	5	-	-	
Ukupno	4	18	-	-	21	77	64	14	34	64	43	91	44	6	50	-	-	

Brojno stanje bjelovarskog NOP odreda početkom travnja 1944. godine

će biti srpski krajevi, naročito na koprivničkom kotaru, a za pokretače te mobilizacije za »Srpsku Brigadu« predviđeni su Dušan Manojlović, Dušan Vilenica, Stojan Utješinović i Gajo iz Trešnjevce.⁷³

O situaciji u lipnju na području okruga Oblasni komitet KPH za Zagrebačku oblast izviješten je od OK KPH Bjelovar u njegovom mjesečnom izvještaju.⁷⁴ U izvještaju se konstatira da je neprijatelj uspio na okrugu mobilizirati oko 3.000 ljudi, zato je jedan od prvih zadataka pred OK pitanje demobilizacije i vlastite mobilizacije, te se odmah prišlo i realizaciji tih zadataka. Rezultat toga je da se sa đurđevačkog kotara od 300 mobiliziranih do tada, vratilo preko 200 ljudi. Uz Dravu, na koprivničkom i đurđevačkom kotaru, prisilnu mobilizaciju je vršila tzv. Bijela garda. Poslije otvaranja drugog fronta i u njihovim redovima nastaje prilična demoralizacija, no jedan dio tih »bjelogardejaca« uvršten je u ustaške formacije u Podravini. Kad su zaposjele Đurđevac, ustaše se stalno zalijeću u obližnja sela i hapse naše odbornike i suradnike, tako su do tada uhapsile oko 100 za njih »sumljivih« ljudi na tom području. U vezi s demoralizacijom vrše se pripreme za našu mobilizaciju na đurđevačkom i koprivničkom kotaru, što ustaše svojim ispadima nastoje spriječiti, te će uspjeh zavistiti od uspjeha naših jedinica koje trenutno borave na tom terenu.

Što se tiče organizacionog stanja, nastojalo se popuniti KK KPH, tako je u KK KPH Đurđevac za org. sekretara postavljen Mato Kirin, dotadašnji član OK, tako da komitet sada broji 7 članova, ali je po ocjeni OK još uvijek kao cjelina prilično slab, dok je u KK KPH Koprivnica kooptirana Kata Vujaklija, dotadašnji sekretar Općinskog komiteta KPH Plavšinc, jer se drugačija sekretar istoga KK, Naranča Končar, ne snalazi najbolje na toj funkciji. Općinski komitet KPH Virje, otkako su ustaše ušle u Virje, ima vrlo slabe veze sa mjestom i sa jedinicama toga mjesta. Isto je i sa nekim čelijama kao što su Miholjanec i Kloštar što se mora otkloniti. U koprivničkom kotaru od 13 općina partijska organizacija postoji svega u 4 općine, dok čitava orga-

nizacija općine Sokolovac, a djelomično i Plavšinc, po mišljenju OK, »nisu sposobne da ista poduzmu protiv rovanjenja raznih četničkih i okupatorskih slugu«, zato je na područje tog kotara upućen član Plenuma OK KPH Bjelovar Jovo Plečas. Na području đurđevačkog kotara ima ukupno 57 članova KP raspoređenih u KK KPH Đurđevac 7 članova, Opć. kom. KPH Virje 5 članova, a u 11 čelija ima 46 članova od čega su 3 čelije u vojsci sa 12 članova KP, 1 čelija i KOC sa 3 člana. U koprivničkom kotaru broj članova iznosi 58 od čega u KK KPH Koprivnica 6, u Opć. kom. KPH Sokolovac i Plavšinc po 5 članova, a u 14 čelija ima 42 člana KP, od čega 2 čelije u vojsci sa 6 članova. Stanje SKOJ-a na okrugu u lipnju se popravilo, a s obzirom da je sekretar OK SKOJ-a Bjelovar Zdenko Svete ranjen, OK KPH je mišljenja da tu dužnost preuzme Stjepan Đureta Danko.

U cilju organizacionih formiranja odbora JNOF-e održano je okružno savjetovanje o tom pitanju na kojem je prisustvovalo oko 150 drugova iz svih kotareva (osim križevačkog), a prisustvovali su mu i drugovi Marko Belinić i Sime Balen, a potom je održano još jedno uže savjetovanje s oko 90 prisutnih. Održano je i okružno savjetovanje oko 40 aktivistkinja AFŽ-a, a pri OK formirana je partijska komisija AFŽ-a od drugarica Magice Pankarić, Maje Veseli i Kate Stanša. Održani su sastanci sa ženama u Trešnjevici, Semovcima i Hampovici, a razgovaralo se sa ženama iz Sesveta i Kalinovca tako da se rad sa ženama na đurđevačkom kotaru malo pokrenuo. S obzirom da mjesni NOO-i uglavnom ne postoje na okrugu, sav rad leži na kotarskim NOO-ima koji postoje na svih 5 kotara i imaju organizirane sve odjele i komisije. Oni nisu uspjeli u potpunosti izvršiti postavljene zadatke kao što je pitanje prehrane vojske, obrade zemlje (na koprivničkom kotaru od 520 jutara obrađeno je oko 370, dok je na đurđevačkom kotaru 2400 jutara livada i 150 zemlje dato u napolicu, a 200 jutara livada i 100 jutara zemlje dato besplatno siromašnim porodicama na uživanje), pitanje propagande i druga. Na koprivničkom i đurđevačkom kotaru došlo je do nezdravog odnosa između partijskih funkcionera i članova KNOO-a, što se treba otkloniti.

PAROLE.

1. Živjela federativna demokratska Jugoslavija.
2. Živjela slobodna Hrvatska u federativnoj Jugoslaviji.
3. Živio AVNOJ prvi pravi narodni parlament.
4. Živjela privremena Vlada na čelu sa maršalom Titom.
5. Živjela privremena Vlada - Nacionalni Komitet oslobodjenja Jugoslavije.
6. Živio vođa naroda Jugoslavije maršal Josip Broz - Tito.
7. Nema povratka izbjegličke klike iz Beira.
8. Nema povratka kralju.
9. Hoćemo slobodnu narodnu demokratsku federativnu Jugoslaviju.
10. Zavjetujemo se - da ćemo ispuniti sve odluke Privremene Vlade i maršala Tite.
11. Ne priznajemo komadanje Jugoslavije.
12. Hoćemo cjelovitost teritorija naroda u Jugoslaviji.
13. Ne priznajemo komadanje Jugoslavije.
14. Granice naše zemlje ubilježio je na odbojnom krvlju i historijom.
15. Živio AVNOJ, nosilac i čuvar narodnog zdravlja.
16. Oružje naše oslobodilačke Armije i svijest naroda jesu garancije potpune pobjede.
17. Živjela slobodna i ujedinjena Hrvatska u bratskoj federativnoj zajednici sa slobodnom Srbijom i slobodnom Slovenijom.
18. Federativna Jugoslavija zajamčuje punu nacionalnu slobodu i ravnopravnost Srba, Hrvata i ostalih naroda.
19. Federativna Jugoslavija je vjekovni san najboljih hrvatskih i srpskih sinova.
20. Bez federativne Jugoslavije ne može biti ni slobodne Hrvatske.

Da je ovaj prepis vjeran svome originalu tvrde i ovjeravaju

Zagreb, 11. X. 1947.

1/

Prepisala: Janeš .

2/

Parole koje je OK KPH Varaždin uputio svim kotarskim komitetima 21. IV 1944. godine da ih ispisuju na području svojih kotara

O stanju organizacija SKOJ-a u Podravini i na okrugu OK KPH Bjelovar izvjestio je OK SKOJ-a Bjelovar u svom izvještaju od 30. VI 1944. godine.⁷⁴ Prema tom izvještaju u OK SKOJ-a se nalaze Stjepan Đureta, koji zamjenjuje sekretara, a u Plenumu Katica Prvčić, sekretar KK SKOJ-a Koprivnica i Martin Ciganović, sekretar KK SKOJ-a Đurđevac. KK SKOJ-a Đurđevac je proširen sa 10 članova tako da ima 12 članova, dok na kotaru nema općinskih komiteta, već samo 8 skojevskih grupa sa 45 članova i to u Vel. Trešnjevici s 11, Đurđevcu s 3, Grkini s 3, Virju sa 7, Hampovici s 3, Sesvetama s 5, Kloštru s 5 i Kotarskom NOO s 8 članova, dakle svega 57 SKOJ-evaca. Isto tako KK SKOJ-a Koprivnica, koji je imao 5, sada je proširen i ima 11 članova, a pored njega na kotaru nema općinskih komiteta već samo 18 skojevskih grupa sa 84 člana u sljedećim mjestima: Plavšinci 8, Srdinac 9, Vlaislav 3, Borovljani 3, Sokolovac 8, Mučna 9, Rijeka 3, Grdak 4, Poganac 4, Đelekovec 5, Hudovljani 3, D. Velika 4, Pešenik 3, G. Velika 3, Mala Mučna 5, Mala Branjska 3, Široko Selo 4 i Srijem 3 člana, ukupno 95 SKOJ-evaca. U isto vrijeme u komandama mjesta postojale su sljedeće skojevske grupe: Pitomača s 8, Virje s 8, Đurđevac s 6, Koprivnica s 4 i Novigrad s 4 člana.

U srpnju 1944. g. situacija se postupno popravljala na oba kotara. Od Podravske udarne grupe formirane 8. VI, a koja je imala zadatak da postavlja zasjede po Podravini, odnosno đurđevačkom kotaru, i koja je narasla na 25 ljudi, poslije sastanka 18. VI odlučeno je da se postupno formira Podravski odred. Početkom srpnja grupa je pretvorena u Podravski bataljon sa istim zadatkom, da bi se 29. VII od nje formirao Podravski NOP odred od 85 boraca, a početkom kolovoza već je brojio 103 boraca. Za komandanta je postavljen Ivan Turković Rotobić, za političkog komesara Milan Majlender, a za pomoćnika komesara Andrija Stankirec.⁷⁵ U isto vrijeme na koprivničkom kotaru formiran je Srpski bataljon. Zadatak ovih jedinica, pored akcija, bio je da osiguravaju žetvu koja je bila u punom jeku, vrše postupnu mobilizaciju, da pomažu KK oko rasturanja štampe i u drugim aktivnostima. Prve uspješne akcije Podravske odreda na području đurđevačkog kotara su prema ocjeni OK KPH Bjelovar koji je s rukovodstvom odreda održao sastanak vrlo »lijepo« primljeno od naroda i narod gleda sa simpatijom na njih kao prvu podravsku jedinicu.⁷⁶ Jedan od glavnih problema u Odredu je bio nedostatak oružja. Odred je 24. VII upao u Đurđevac te ubio jednog poznatog bandita a drugog zarobio, na što su ustaše strijeljale 10 odbornika u Đurđevcu.⁷⁷ No sredinom i krajem srpnja 1944. g. situacija se pogoršala na oba kotara upadima ustaša na oslobođeno područje iz Koprivnice, Novigrada, Bjelovara i Krizevaca. Iz Đurđevca su prodrle do Kloštra i Pitomače 30. VII i u njima uspostavile svoja uporišta u jačini od 200–250 ustaša u Kloštru i od 300–350 u Pitomači. Odmah potom ustaše su pojačali teror te strijeljali po kotaru, a vrše mobilizaciju u tzv. miliciju kao što je slučaj u Virju. U takvoj situaciji KK KPH Koprivnica, i ostali članovi Partije s toga kotara, povukli su se sa svoga terena kao i pojedini članovi KK KPH Đurđevac. U isto vrijeme početkom kolovoza broj članova Partije na oba kotara se smanjio pošto je partijska komisija koju je formirao OK KPH Bjelovar (sastavljena od druga Stjepana Debeljaka Bila i Mate Kirina, org. sek. KK KPH Đurđevac za đurđevački kotar, te od druga Josipa Manolića, člana OK, i drugarice Narančec Končar, sek. KK KPH Koprivnica) ispitala rad i držanje pojedinih članova Partije prije a i poslije neprijateljske ofenzive, a kako je po ocjeni OK na ta dva kotara unutar organizacije nastala prilična dezorganizacija, isključeno je oko 10-ak članova KP.⁷⁸ U isto vrijeme održan je sastanak sa svim zainteresiranim članovima Kotarskog NOO-a Đurđevac kojem su prisustvovali Tomo Čiković, predsjednik i Vinko Mesarić, tajnik Okružnog NOO Bjelovar, iz Oblasnog NOO-a drug Takač, a ispred OK KPH Bjelovar drug Stjepan Debeljak, sekretar OK, te su izvršene određene promjene u kotarskom odboru kako bi se rad popravio, a kako je neprijatelj zaposjeo i kontrolirao veći dio kotara, odbor i ne funkcionira kao narodna vlast. Kotarski NOO Koprivnica ne djeluje nikako na svom terenu, pošto su se povukli pred ustašama, a pojedini članovi (predsjednik, pročelnik upravnog odjela i još neki) odbijaju da se vrate na koprivnički kotar zbog ustaša koji su zaposjeli i kontroliraju cijeli kotar. OK KPH Bjelovar za popunu okružne komisije AFŽ-a predviđa Maricu Bogdan pošto je Kata Stašna otišla na srednji partijski kurs, a Maja Veseli za Moslavinu. Isto tako je predvidio da za se-

ekretara KK KPH Koprivnica postavi Stjepana Đuretu koji je sa toga terena, a sada je član OK SKOJ-a. U Podravskom NOP odredu bilo je početkom kolovoza 21 član Partije i 15 skojevaca, a među narod je ubačena parola »Jačajmo Podravski odred, stvarajmo Podravsku brigadu, a i diviziju.«⁷⁹ U to vrijeme počelo se sa formiranjem mjesnih odbora JNOF-a te ih je đurđevačkom kotaru formirano 13 dok na koprivničkom kotaru nije do tada formiran ni jedan odbor JNOF-a.

U izbjegličkom logoru koprivničkog kotara kod Vel. Trešnjevce 1. VIII 1944. g. formirana je partijska jedinica od 8 članova koja je počela rješavati sva tekuća pitanja tog logora. Tako je njezinom inicijativom izabran NOO logora, organiziran je rad oko vršidbe žita, zatim rad s omladinom i ženama.⁸⁰

O stanju SKOJ-a u Podravini nalazimo podatke u izvještaju OK SKOJ-a Bjelovar upućenog OK KPH Bjelovar 18. VIII 1944. g. Iz izvještaja se vidi da se politička situacija na oba podravska kotara popravila što se vidi i po broju skojevskih grupa odnosno članova. Ustaše uglavnom kontroliraju đurđevački kotar izuzev Mičetinca, Budrovca, Cepelovca i još nekoliko sela u kojima boravi Podravski bataljon odnosno Odred koji je do tada u borbama ubio 18 ustaša. Prilikom prodora ustaša 31. VII iz Pitomače, Kloštra i drugih sela, izbjeglo je dosta stanovništva koje je uglavnom smješteno u bilogorska sela bjelovarskog kotara, a na terenu ustaše krstare, hapse i ubijaju, tako su u Prugovcu zaklali 5 osoba poslije čega se iz tog sela javilo 14 omladinaca u partizane u Podravski odred.⁸¹ Isto tako na koprivničkom kotaru ustaše krstare terenom te pronalaze i hapse naše aktiviste, pokušavaju da stvore miliciju u što više mjesta, a istovremeno strijeljaju pa su u Velikoj Mučnici ubili 8 Srba pošto je Srpski bataljon koji operira na tom području ubio jednog ustašu između Koprivnice i Sokolovca.⁸² Ustaše su uspjele mobilizirati ljude na području općine Hudovljani dok im to nije uspjelo u selima oko Koprivnice i Đelekovca. U izvještaju OK SKOJ-a se kaže da je stvorena veza sa Koprivnicom preko omladine, ali da još nije razgranat rad. U OK SKOJ-a Bjelovar su pored Stjepana Đurete, političkog sekretara, koji je na kursu, još Martin Ciganović kao sekretar Podravske odreda, Mira Badovinac, sekretar KK SKOJ-a Đurđevac i Katica Prvčić, sekretar KK SKOJ-a Koprivnica, a svi troje se nalaze na terenu. KK SKOJ-a Đurđevac ima 9 članova, a rukovodi s 10 SKOJ-evskih grupa, sa 52 člana što znači da na kotaru ima 61 član SKOJ-a. KK SKOJ-a Koprivnica ima samo 5 članova pošto su 2 člana ustaše uhvatile u Donjim Mostima i to Maricu Prvčić i Milana Madarića, dok se Stjepan Sedlarić nije vratio iz Koprivnice gdje je poslan po zadatku, te se za njega ne zna, a drugarica Dušanka je na bolovanju. Na kotaru postoji i Općinski komitet Sokolovac sa 6 članova te 22 SKOJ-evske grupe sa 105 članova. Taj komitet najjači je u okrugu. U Podravskom odredu su postojale 2 SKOJ-evske grupe sa 13 članova, a u Srpskom bataljonu 1 sa 11 članova. U komandama mjesta Đurđevac i Virje bilo je 12, a u KM Pitomača 3 člana SKOJ-a. Na koprivničkom kotaru ove grupe rade na raspačavanju propagandnog materijala ilegalno i na sakupljanju novčanih priloga te su prikupili 5850 kuna.⁸³

Prema obavijesti OK KPH Bjelovar Oblasnom komitetu KPH za Zagrebačku oblast od 22. VIII 1944. g. KK KPH Koprivnica se sastojao od sljedećih članova: Ambrošić Valent, v.d. org. i polit. sekretar, Kata Sostarić, Kata Vujaklija, Zorka Ljubičić i Petar Kociper, a KK KPH Đurđevac: Mato Kirin, pol. sekretar, Božo Crnc, org. sekretar, Ruža Slezak, Đuro Grahovac, Slavko Leskovar, Franjo Pandur i Andrija Stankirec, dok je politički sekretar OK bio Stjepan Debeljak.⁸⁴

Ustaše su uspjele mobilizacijom, prvenstveno na đurđevačkom kotaru, u kolovozu formirati dvije bojne koje su se nalazile u sastavu V ustaškog stajaćeg zdruga u Koprivnici na čelu kojega se nalazio ustaški pukovnik Rafael Boban. To su 20. ustaška bojna Đurđevac od 332 ustaše i 35. ustaška bojna Kloštar – Pitomača od 894 ustaša, koje su krstatile đurđevačkim kotarom na kojem se uglavnom nalazio Podravski NOP odred, te vršile mobilizaciju za miliciju, domobranske i ustaške jedinice i postigle su, s obzirom na pritiske, da se znatan broj pozvanih i odazove.⁸⁵

I pored svega toga rad se postepeno popravljao uz pomoć OK. Tako su na koprivničkom kotaru, gdje od članova OK KPH Bjelovar borave Jovo Plečas i Josip Manolić, uspostavljene veze sa svim općinama na kotaru pa čak i sa selima preko Drave tako da je pored raspačavanja NOP-ovskog materijala sada bilo mo-

guće i kretanje aktivista. Provodi se mobilizacija za Srpski bataljon koja je uspjela. Na kotaru je formirano 7 odbora JNOF-a te 6 odbora AFZ-a.⁸⁶ Svi ovi odbori su u općinama V. Poganac i Soškoovlac izuzev odbora JNOF-a u Botovu. U isto vrijeme vrše se pripreme za izbor Inicijativnog kotarskog odbora JNOF-a kao i Kotarskog NOO Koprivnica, s obzirom da je jedan broj njegovih članova u vrijeme neprijateljske ofenzive napustio područje kotara.⁸⁷ Iako relativno mali broj članova, pored organizacijskog sređivanja te pojačanog rada sa kandidatima zbog popunjavanja svojih redova, postavio je na prvo mjesto pojačan politički rad na terenu cijelog kotara, provođenje mobilizacije i demobilizacije, učvršćivanje slobodnog teritorija čišćenjem neprijateljskih elemenata te proširenje tog teritorija, pojačanje agitacije i propagande s težištem na brzo rasturivanje naše štampe i na kraju rad sa neprijateljskom vojskom. Broj članova se na kotaru smanjio isključenjem pojedinih članova tako da ih ima ukupno 26 od čega u KK KPH Koprivnica 5, u Opć. komitetu KPH Sokolovac 5 i u 4 ćelije na terenu 16 članova. Isto tako smanjio se i broj članova na području đurđevačkog kotara i to na 46 od čega ih ima u KK KPH Đurđevac 9, 3 ćelije na terenu sa 17, 2 u komandama mjesta sa 16 i 1 u KOC-u sa 4 člana. U ćeliji izbjegličkog logora koprivničkog kotara bila je 1 partijska jedinica od 7 članova te u Podravskom NOP odredu 4 sa 23 i u Srpskom bataljonu 4 sa 24 člana. Broj SKOJ-evaca uglavnom je ostao isti. KK KPH Đurđevac je popunjen drugaricama Magicom Pankarić i Maricom Bogdan te Franjom Županićem. Istovremeno je reorganiziran Kotarski NOO Đurđevac iz kojeg su

ispali Mesarić i Bartolić, a ušli su Franjo Županić kao tajnik te drugarica Marica Bogdan i drug Barberić, članovi Partije, dok se Općinski komitet KPH Virje raspao odlaskom nekih njegovih članova u vojsku, odnosno na nove dužnosti.⁸⁸

Uglavnom ista situacija potrajala je tokom rujna 1944. g. na području obadva kotara. Na đurđevačkom kotaru su se uspjele uspostaviti veze gotovo sa svim mjestima i pored djelatnosti ustaša, Bijele garde i njihove mobilizacije, te je oživljen rad partijskih organizacija, a uspostavljeno je i 6 odbora JNOF-a. I na koprivničkom kotaru se politička situacija postupno popravlja, iako ustaše kontroliraju pretežni dio kotara, hapse i strijeljaju. Tako su početkom rujna u Koprivnici strijeljali 20 naših drugova i drugarica. No »Titin poziv (za amnestiju – Z.D.) ih je dosta pokolebao u Koprivnici i neki su pobjegli i skrivaju se« – kaže se u zapisniku sa sjednice OK KPH Bjelovar od 19. IX 1944. g. Iako se broj ćelija nije povećao, povećao se broj članova Partije na tom kotaru na 31, a broj kandidata na 23, a za sekretara KK KPH je došao Stjepan Đureta.⁸⁹

O političkoj situaciji, o organizacionom stanju i radu rukovodstva i članova Partije na ludbreškom kotaru od svibnja 1944. g. nalazimo podatke u izvještajima KK KPH Ludbreg upućenim OK KPH Varaždin. U svibnju se politička situacija u odnosu na travanj nije bitno promijenila. Ustaše, čiji se broj u Ludbregu kreće od 1 do 2 bojne tj. od 500 do 1000 ljudi, a povremeno im dolaze i pojačanja iz Varaždina, nastavile su krstarenje kotarom i vrše progone, hapšenja naših simpatizera i vojnih bjegunaca. Tako su 10. V uhapšena u Bolfanu 4, a u Martijancu 2 seljaka

Izveštaj komande mjesta Novigrad te obavještajnog centra pri istoj komandi OK KPH Bjelovar o hapšenjima ustaša u Novigradu 20. V 1944. godine, te o njihovom brojnom stanju u Novigradu i Virju

.../Dne 20. V. / 1944.

D. K. K. P. H. ... Bjelovar ...

Referencijom izveštaj za dan 20. V. 44. god.

Brojno stanje neprijateljskih vojnika u oporištima Novigrad i Virje je sljedeće:

Novigrad: 170. ustaša, naoružanje je isto vidi izveštaj od 20. V. o. god.
108. milicije, naoružanje isto.

U zadnjem izvještaju samovojinjanio pod navodno da dolaze 2. satnije
1. satnja, jedna satnija ostaje u Novigradu, a druga satnija ide u Virje. Dok me
djutim došle su 2. satnije isto na dan 21. V. o. g. preko Novigrada za Virje.

Virje: U Virju se nalaze 2. satnije ust. š., pripadnici 1. polovničkog
srpskog zdruga, naoružanje mi je za sada nepoznato.
Navodno govore da 22. na 23. V. o. g. trebe da dodju za Miholjanac,
a sa druge strane sam saznao da 23. V. o. g. trebe da zauzmu Djurdjevac. Ove
vjesti nisu službeno provjerene za napad za Djurdjevac.

Uz drugarski pozdrav!
Surt fasizmu - slobodu narodu!

Šef Ob. Centra, K. M. Ngrd.

Bracic

šić, Marija Kučić, Milka Hiršson, Katica Perin, Elza i kći joj Nada Šajer, Mica Stanko i mati joj, te Petak i njegova žena. Svi su 20. VII upućeni u Varaždin na dalji postupak. Ustaše su u Prkosu i Ivančecu 8. VII popalile 9 kuća, 11 štagljeva i 1 klijet, te pljačkali stoku dok su 21-22. VII okupirali sela Komarnicu, Luku, Sv. Đurd, Karlovac i Sesvete i izvršile raciju te pohvatili 19 vojnih bjegunaca. Na isti način vrše žito po selima te oduzeti »višak« od 40 % odmah otpremaju za Varaždin. Ustaše su proglasile mobilizaciju od 1902. do 1927. godišta uz prijetnju oduzimanja sve pokretne imovine, a vojni bjegunci moraju se javiti u roku od 24 sata. Pod prijetnjom strijeljanja tjeraju seljake da popravljaju mostove i prugu koje su partizani razrušili prilikom napada na Ludbreg. No krajem mjeseca partijski se rad polako počeo popravljati, svih 10 članova Partije raspoređeni su na rad po pojedinim općinama,⁹³ dok se broj članova SKOJ-a na kotaru povećao na 48 u 9 SKOJ-evskih grupa, a u odborima USAOH-a su bila 32 člana. U Ivančecu je formiran odbor JNOF-a, a od 59 sela na kotaru sa 44 sela su uspostavljene veze.⁹⁴

U kolovozu 1944. situacija se nije posebno promijenila. Ustaše su sa jačim snagama osiguravale vršidbu i sa jačim osiguranjima se kreću po kotaru te komunikacijom Koprivnica-Ludbreg-Varaždin i obratno. U toku mjeseca su uhapsile Viktora Krancibindera iz Bukovca, Ivana Ivanušeca iz Hrastovskog, Micu Funtek iz Hrženice te Krešu Kišičeka i Stjepana Madičarića iz Ludbregskih Vinograda. U Poljancu su zapovijedili se-

ljacima da danju i noću moraju čuvati prugu i obavještavati o miniranju i prolazu partizana.⁹⁵ Uspostavili su ustašku omladinu u Selnici i Ludbregu, ali nisu uspjeli formirati miliciju na kotaru. Broj partijskih ćelija se u odnosu na srpanj povećao sa 5 na 12 članova i 8 kandidata, a SKOJ-a na 16 grupa sa ukupno 77 SKOJ-evaca dok je članova USAOH-a bilo 182. U još 4 sela su formirani odbori JNOF-a, te su sa 4 nova sela uspostavljene veze što je sve imalo za posljedicu da se 9 ljudi javilo u NOV dok ih je 50 mobilizirano.⁹⁶ Taj organizacioni porast članova i ćelija na ludbregskom kotaru nastavljen je i u rujnu 1944. g. Tako već 6. IX imamo na tom kotaru 22 člana Partije u 6 ćelija i 7 kandidata, dok je u Komandi Kalničkog područja bilo 5 ćelija i 23 člana.⁹⁷ Ustaše su pokrenule reakciju koja se počela sastajati, formirali su u nekim selima tajne ustaške odbore, a u većini sela »prišežnike« koji dva puta tjedno odlaze u Ludbreg i o svemu ih obavještavaju.⁹⁸ Početkom listopada ta njihova aktivnost je pojačana s obzirom na diverzantsku aktivnost na pruzi u okolici Ludbrega te akcije naših jedinica na đurđevačkom i dijelu koprivničkog kotara. Jačim snagama krstare komunikacijom Varaždin-Ludbreg-Koprivnica te hvataju vojne bjegunce i partijske porodice, a narod prisiljavaju da stražari na pruži prema Koprivnici i prema Varaždinu. To je utjecalo da se već početkom X mjeseca u partizane prijavilo 76 dobrovoljaca, 17 žena i 18 djece. Do kraja listopada broj članova Partije se povećao na 52 i 23 kandidata organiziranih u KK KPH, u 9 partijskih ćelija na kotaru te u po jednoj partijskoj ćeliji među diverzantima i

Brojno stanje članova Partije na području OK KPH Varaždin 6. IX 1944. godine

Općina	Ukupno broj članova i kandidata	Broj članova i kandidata u SKOJ-evskim grupama	Broj članova i kandidata u USAOH-ovim odborima
I. Dobrovoljci	131	47	
II. Sela	109	57	
Crovišćki četak	110	60	
Djelakovički četak	45	35	
Čelikovski četak	65	53	
Jovinski grupa	35	35	
SVEGA	495	287	

U. K. Koprivnica, 5-0

OK KPH Bjelovar

22.VIII.1944.

Oblasnom komitetu KPH
za zagrebačku oblast

Dragi drugovi!

Šaljemo vam popis članova okružnog i kotarskih komiteta O.K. Bjelo-

var.

1.) Debeljak Stjepan polit.sekretar, Jambrešić Marijan org.sekretar,
Manolić Josip član biroa, Zivoder Ivan član biroa, Banak Stjepan član plenuma,
Mesarić Vinko član plenuma, Lalić Tomo član plenuma, Flešaš Jovo član plenuma i
Stanša Kata član plenuma.

K.K.Križevci

Zajšek Franjo polit.sekretar, Mile Vujnović org.sekretar, Šket Au-
gust, Ankica Palfi, Muleva Cetušić, Kožar Djuro, Jandroković Marko, i Lešić Dragu-
tin.

K.K.Iv.Ivan Zabno:

Pomykalo Ferdinandt polit.sekretar, Malinarić Marko org.sekretar,
Bukvić Milan, Precehtel Tomo, Manojlović Dušan i Pandur Franjo.

K.K.Koprivnica

Ambrušić Valent v.d. org. i polit.sekretara, Kata Šoštarić, Kata Vu-
jaklija, Zorka Ljubišić, Kociper Petar.

K.K.Djurdjevci:

Mato Kirin polit.sekretar, Crneo Božo org.sekretar, Slezak Ruša, Gra-
hovac Djuro, Leskovač Slavko, Pandur Franjo i Stankerec Anrija.

K.K.Bjelovari:

Tomo Lalić polit.sekretar, Petar Predojević org.sekretar, Vukadinović
Petar, Lalić Ivo, Pepica Radole, Tomo Tudić, Savo Obračević.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Za komitet:

Da je ovaj prepis vjeran svome originalu tvrde i ovjeravaju

Zgb.13.V.57. Prepisala: Janeš Š.

1)

2)

Popis članova OK KPH Bjelovar te članova kotarskih komiteta tog okruga koji je Okružni komitet dostavio Oblasnom ko-
mitetu KPH za zagrebačku oblast 22. VIII 1944. godine

pri Okružnom komitetu KPH Varaždin. Broj SKOJ-evaca se povećao na 120 organiziranih u KK SKOJ-a, 1 u opć. komitetu, te 25 SKOJ-evskih grupa na terenu i dvije pri pozadinskim vlastima. Na kotaru je bilo još 1 kotarski i 5 mjesnih NOO-a, 12 mjesnih odbora JNOF-a, 26 seoskih odbora USAOH-a te 14 seoskih odbora AFŽ-a.⁹⁹ Ovakvo stanje će se zadržati na ovom kotaru sve do kraja 1944. godine.¹⁰⁰ Dana 29. listopada je u Ludbrecu održana Prva konferencija AFŽ-a okruga Varaždin na kojoj je bilo prisutno 120 žena iz čitavog okruga, politički referat je podnijela Jelka Jurec, a organizatori Stjepica Mađarić, poslije kojih je u diskusiji učestvovala većina žena.

Svakako, na dalji razvoj NOP-a na đurđevačkom i kopri-
vničkom kotaru utjecat će vojne operacije koje su izvele naše jedinice početkom listopada 1944. g., u kojima je oslobođen cijeli đurđevački kotar s desne obale Drave te dio kopri-
vničkog kotara oko Novigrada Podravskeg koji je također oslobođen dok je napad na Koprivnicu 13. X nakon trodnevnih žestokih borbi, u kojima smo pretrpjeli znatne gubitke, završio neuspjehom. U to vrijeme partijska rukovodstva sačinjavali su: KK KPH Koprivnica: Stjepan Đureta, politički sekretar, Valent Ambrošić, org. sekretar te članovi Kata Vujaklija i Petar Kociper, a KK KPH Đurđevac: Mato Kirin, pol. sekretar, Đuro Grahovac, org. sekretar te članovi Ruža Slezak, Marica Bogdan, Magica Pankarić, Franjo Županić i Andrija Stankirec.¹⁰¹ U cilju pojačane mobilizacije đurđevačkom KK poslani su na pomoć Tomo Tudić i Petar Predojević iz KK KPH Bjelovar. Već 16. X održano je na tom kotaru kotarsko partijsko savjetovanje uz prisustvo 31 člana Partije od kojih je 7 žena.¹⁰² U isto vrijeme pristupilo se organiziranju novih partijskih ćelija te ostalih organizacija NOP-a. Do kraja listopada broj članova Partije na kotaru je porastao na 74 člana i 13 kandidata i to pored KK KPH i u još 9 partijskih ćelija na terenu, te 7 ćelija u komandama mjesta. Broj članova SKOJ-a bio je 37: KK SKOJ-a i 4 grupe na kotaru i 2 u komandama mjesta. Na kotaru je bio i 1 kotarski, 7 općinskih i 8 seoskih NOO-a, 1 kotarski, 4 općinska i 16 seoskih odbora JNOF-a, 1 kotarski i 7 seoskih odbora USAOH-a i 1 kotarski i 6 seoskih odbora AFŽ-a. I na kopri-
vničkom kotaru pojačana je aktivnost na formiranju novih partijskih organizacija i organizacija NOP-a. Tako je 8. X održana kotarska konferencija JNOF-a uz prisustvo 150 ljudi, izabran je Kotarski odbor JNOF-a Koprivnica od 9 članova, a za predsjednika je izabran Ignac Petrović, potpredsjednika Đuro Savić, tajnika Stjepan Đureta i blagajnika Dušan Jovičić, koji su odmah počeli s radom. Poslije povlačenja naših jedinica sa područja Koprivnice, ustaše su učestale s ispadima. Živa su uhvatili i ubili Adama Ostojica, člana KK KPH Koprivnica, te uhvatili drugaricu Smilju, org. sek. Opć. kom. KPH Sokolovac.¹⁰³ Na području Novigrada vršena je mobilizacija za NOV. Broj članova Partije je porastao na 50 članova i 13 kandidata, pored KK i Opć. kom. KPH Sokolovac, na kotaru se nalazilo i 7 partijskih ćelija i 2 pri komandama mjesta. Broj članova SKOJ-a ostao je isti tj. 108 SKOJ-evaca raspoređenih u 1 kotarskom i 3 opć. komiteta SKOJ-a te 22 SKOJ-evske grupe na kotaru. U isto vrijeme na kotaru je bilo: 1 kotarski, 2 općinska i 13 seoskih NOO-a, 1 kotarski, 2 općinska i 11 seoskih odbora JNOF-a, 1 općinski i 7 seoskih odbora USAOH-a te 1 općinski i 6 seoskih odbora AFŽ-a.¹⁰⁴

O situaciji u Podravini u listopadu Oblasni komitet KPH za Zagrebačku oblast izvjestio je OK KPH Bjelovar 4. XI 1944. g. sljedećim riječima:

»Oslobađanjem jednoga dijela Podravine i koncentracijom naših snaga ispred Koprivnice u Podravini, na tom dijelu našega okruga osjeća se veće raspoloženje naroda prema N.O.P. koje je prilično opalo poslije našega neuspjeha – akcije na Koprivnicu; naročito kod naroda na kopri-
vničkom kotaru, gdje je narod zastrašen od neprijatelja i mnoge su porodice nakon povlačenja naših jedinica sa toga sektora izbjegle. Na pr. sa opć. Plavšinec izbjeglo je oko 500 ljudi.« Zatim se dodaje:

»Dobar dio Podravine danas je pod našom kontrolom, uglavnom cijeli đurđevački kotar. Glavni zadaci koji se tu postavljaju nisu jesu, da pravilnim prilaganjem narodu organizaciono obuhvatimo taj narod i da ga vezemo za N.O.P. a kao drugi zadatak postavljamo nam se uspješno provođenje mobilizacije.«¹⁰⁵ Tim postavljenim zadacima odmah se pristupilo te ni rezultati nisu izostali. Tako je prema izvještaju KK KPH Đurđevac od 23. XI 1944. sa tog kotara mobilizirano 1.027 ljudi u parti-

zane.¹⁰⁶ Ovo je omogućilo da se u Đurđevcu 18. XI 1944. g. formira Prva podravska brigada »Mihovil Pavlek Miškina«. Organizaciono stanje do kraja studenog ostalo je nepromijenjeno na obadva kotara.¹⁰⁷

Dana 8. XII održano je partijsko savjetovanje na đurđevačkom kotaru, kojemu je prisustvovalo 65 članova Partije, s tri osnovne teme: 1. politička situacija, 2. rast u NOO-ima i 3. SKOJ. Prije toga u KK KPH Đurđevac je opet ušao kao sekretar Bolto Pankarić.¹⁰⁸ Svakako da je na raspoloženje stanovništva utjecao i dolazak Crvene armije u Podravinu koju je narod đurđevačkog kotara dočekao s posebnim oduševljenjem, te po izvještaju KK KPH Đurđevac – »pravio je slavluluke, (i) pekao kolače« kada su borci Crvene armije dolazili u Đurđevac. No ni neprijatelj nije mirovao. Već 11. XII 1944. u Koprivnicu stiže I. njemačka kozačka divizija koja sa ustaškim jedinicama iz Koprivnice započinje borbe protiv naših i sovjetskih snaga tako da do kraja 1944. g. zauzima skoro cijeli đurđevački kotar. Kako se neprijatelj ponašao u podravskim selima vidi se iz izvještaja KK KPH Đurđevac od 18. XII 1944. g. koji započinje: »Neprijatelj hara, pljačka, kolje, siluje, a sve sposobno muško i žensko odvlači sobom, u Virju, Đurđevcu, Kalinovcu a nešto i u Ferdinandovcu«. Te dodaje »Siluju od reda«, »režu se ruke, ženama grudi, žive ljude i djecu bacaju u bunare«. Pred razularenim neprijateljem izbjeglo je iz Virja, Đurđevca, Kalinovca i još nekih sela oko 2.000 žena i djece koji su smješteni u Vel. Trešnjevci, Sedlarici, Kozarevcu i Grabovnici, dok su se KK KPH i KO NOO Đurđevac te KK KPH Koprivnica, koji se poslije zauzimanja Novigrada Podravskeg također zajedno s dijelom naroda s toga kotara, smjestio u Vel. Trešnjevci te se pred partijska rukovodstva i organizacije NOP-a na tom području kao primarno pitanje postavilo pitanje smještaja i prehrane toga naroda kao i prehrane jedinica. Jedan dio toga stanovništva otići će u zbjeg u Mađarsku.¹⁰⁹ U toj situaciji OK KPH Bjelovar izvršio je i određene promjene u KK KPH Đurđevac u koji su ušli Petar Predojević, kao org. sekretar, i Božo Crnc, dok je iz KK KPH Đurđevac u KK KPH Bjelovar premešten Đuro Grahovac, a u Povjerenstvo OZN-e za bjelovarski okrug Mato Kirin, dok je Marica Bogdan upućena u srednji partijski kurs. Politički sekretar i dalje je ostao Bolto Pankarić. KK KPH Koprivnica ostao je samo na 3 člana pošto je Stjepan Đureta, sekretar komiteta, upućen na omladinski kongres u Vojvodinu, te će cijeli komitet i najbolje članove Partije poslati natrag na rad jer se pretpostavlja da će se moći održati oko Poganca.¹¹⁰ Organizaciono stanje je ostalo nepromijenjeno u toku siječnja 1945. g. s tom razlikom što su se partijske, skojevске i NOP-ovske organizacije uglavnom povukle s tih terena,¹¹¹ no one će se početkom veljače uglavnom povući natrag srediti svoje organizacije i nastaviti s radom.¹¹²

III

Na kraju bismo ukratko mogli zaključiti da se NOP u Podravini razvijao u vrlo složenim i teškim uvjetima te da ima dva osnovna perioda. Prvi traje do 9. II 1944. g., kada ustaše ponovo zauzimaju Koprivnicu, Ludbreg i veće dijelove ovih dvaju kotareva, a potom malo kasnije i znatan dio đurđevačkog kotara. Za vrijeme tog jednomjesečnog perioda cijelokupna Podravina je oslobođena (izuzev Legrada i Prekodravlja) te se u njoj odvija vrlo intenzivan politički i društveni život. U njoj su smješteni najviša vojna i politička rukovodstva NOP-a sjeverozapadne Hrvatske. Tu se 19. I 1944. g. u Rasinji formira X korpus NOVJ (zagrebački), najveća vojna formacija u sjeverozapadnoj Hrvatskoj u toku NOR-a, istoga dana u Koprivnici i 33. divizija, a desetak dana prije u Novigradu Podravskeg i Komanda Bjelovarskeg vojnog područja. U te i ostale jedinice u to vrijeme na tome području uključuje se oko 2.000 ljudi iz Podravine da se s puškom u ruci bori za slobodu naše domovine. Na terenu se gotovo svakodnevno održavaju brojni sastanci, mitinzi konferencije rukovodstava Partije i SKOJ-a, te NOO-a, AFŽ-a i USAOH-a na sva tri kotara s ciljem učvršćivanja i osamostaljenja postojećih te stvaranja novih organizacija, te političkog djelovanja među stanovništvom. Drugi period je od 9. II 1944. pa do kraja godine. Njeja karakterizira prisustvo jakih neprijateljskih snaga u Ludbregu, Koprivnici te jedno vrijeme u Novigradu Podravskeg, Virju, Đurđevcu, Kloštru i Pitomači, s kojima, vrlo često u suradnji sa svojim jedinicama iz susjednih garnizona Varaždin, Križevci, Bjelovar i Virovitica te jačim njemačkim jedinicama,

13.X.1944.

Oblasnom komitetu K.P.H.
za zagrebačku oblast

Dragi drugovi!

Javljamo Vam da je oslobođen Djurdjevac, Virje i Novigrad. Rezultati borbe nisu nam poznati jedino što znamo da su naši u borbama u Hlebinama zarobili jedan tenk i 100 motornih kotarača.

Oslobađanjem ovih mjesta Podravina je uglavnom očišćena te će mo ovih dana pristupiti mobilizaciji u Podravini. Mobilizaciju će mo otpočrti u selu Sesvetama i Kloštru, jer po ocjeni drugova sa kotara Djurdjevac u tim mjestima postoji najviše uslova za mobilizaciju.

Mi će mo težište našega rada sada prenijeti na Djurdjevac. Kotarskom komitetu Djurdjevac poslali smo drugove: Tomu Tudića člana K.K.Bjelovar i Petra Predojevića člana K.K.Bjelovar, koji se je upravo vratio sa srednjeg partijskog kursa. Ujedno se tamo nalaze i drugarice: Sosa, Beška i Lidiija.

Molimo Vas da nam javite koliko će se dugo zadržati kod nas drugarice: Beška, i Lidiija i za koje partijske forme da ih vezemo.

12.o.mjes. smo održali sastanak plenuma našeg komiteta. Na sastanku smo predvidili da se održe partijska savjetovanja u toku ovoga mjeseca na našem kotaru. U ponedjeljak t.j. 16. održat će mo partijsko savjetovanje na kotaru Djurdjevac, a na bjelovarskom kotaru održavat će mo partijska savjetovanja po općinama, jer je tu razgranatija partijska organizacija. Isto tako smo 12. održali i sastanak Okružnog odbora N.O.F.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Drugarski pozdrav!

Da je ovaj prepis vjeren svome originalu tvrde i ovjeravaju

Zagreb, 17.V.1957.

Prepisala: Janeš Š.

1) Kovacic

2) Janeš Š.

1. O djelatnosti partijskih organizacija i jedinica NOV Hrvatske u Podravini u 1943. g. vidi Zdravko Dizdar, Razvoj NOB-e u Podravini u 1943. godini, Podravski zbornik 83, Koprivnica 1983, str. 7-31, odakle su i uzeti uvodni podaci.
2. Arhiv Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske Zagreb (dalje AIHRPH), Komunistička partija (dalje KP) - 56/26.
3. Sekula Joksimović, Osnivanje oružanih jedinica NOV-e severozapadne Hrvatske 1941-1945, Sjeverozapadna Hrvatska u NOB-i i socijalističkoj revoluciji, zbornik, Varaždin 1976, str. 157.
4. Ivan Antonovski, Formiranje i razvoj partizanskih vojnih formacija na području Hrvatskog zagorja, Podravine, Kalnika i Moslavine u toku NOR-a 1941-1945, Sjeverozapadna Hrvatska u NOB-i i soc. revoluciji, Zbornik, Varaždin 1976, str. 172.
5. I. Antonovski, n. dj. dje., str. 170.
6. Nikola Brezović Prebeg, Teritorijalna obavještajna služba i Odjeljenje zaštite naroda (OZN-a) Zagrebačke oblasti u NOR-u od jeseni 1943. do proljeća 1945. godine s osvrtom na grad Zagreb (fragmenti), Sjeverozapadna Hrvatska u NOB-i i soc. revoluciji, zbornik, Varaždin 1976, str. 795-823.
7. Tako je Komanda kalničkog područja 15. I. 1944. g. izdala proglas o strjeljanju 14 ustaških zlikovaca. Original u Muzeju grada Koprivnice.
8. Isto kao bilj. br. 6.
9. AIHRPH, KP - 56/60.
10. AIHRPH, KP - 93/4042.
11. AIHRPH, KP - 56/72.
12. Božena Loborec, Koprivnički grafičari i tiskara Papuk, Podravski zbornik 79, Koprivnica 1979, str. 27-41.
13. AIHRPH, KP - 96/4397.
14. AIHRPH, KP - 56/72.
15. Isto
16. Arhiv Hrvatske (dalje AH) Zagreb, ZAVNOH, 2/269-1944.
17. AIHRPH, KP - 96. Izvještaj sekretara Bjelovarskog NOP odreda OK KPH Bjelovar od 15. I. 1944. godine.
18. N. Brezović Prebeg, n. dj. dj. str. 800-801.
19. AH, VZZZ, kut. 2204, taj. 35/44.
20. N. Brezović Prebeg, n. dj. dj. str. 800.
21. Izvještaj Štaba X korpusa NOVJ Glavnom štabu Hrvatske od 6. II 1944, original u Arhivu Vojnohistorijskog instituta u Beogradu, prijepis u posjedu autora.
22. Opširnije o tome vidi: Vlado Matetić, Značajnija dejstva jedinica NOV i POH u sjeverozapadnoj Hrvatskoj od sredine 1943. do oslobođenja, Sjeverozapadna Hrvatska u NOB-i i soc. revoluciji, zbornik, Varaždin 1976, str. 80-97.
23. AH, VZZZ, kut. 2201, taj. 145/44.
24. AH, VZZZ, kut. 2204, taj. 163/44.
25. V. Matetić, n. dj. dje., 80-97.
26. AIHRPH, KP - 96/4399.
27. Vidi: Borbeni put 32. divizije, Zagreb 1959, str. 40-44.
28. AIHRPH, KP - 97/4500.
29. O naprijed navedenim akcijama jedinica NOV-e vidi: Borbeni put 32. divizije, Zagreb, 1959, str. 144-158; Savo Velagić, Kronologija događaja na području općine Đurđevac 1941-1945, Đurđevac 1972, str. 47-59. i V. Matetić, n. dj. str. 80-97.
30. AIHRPH, KP-100/4599, i S. Velagić, n. dj. str. 59.
31. V. Matetić, n. dj. str. 80-97; Borbeni put 32. divizije, str. 159-168 i S. Velagić, n. dj. str. 59-105.
32. AIHRPH, KP-96/4391.
33. Savo Velagić, Bjelovarski partizanski odred, Zagreb 1964, str. 80-83., iz istog izvora su i drugi podaci o aktivnosti tog odreda u Podravini.
34. Ivan Čekada, Izvršio u toku NOR-a niz zločina. Poslije rata dugo se skrivao u Mađarskoj dok nije uhapšen te 1957. g. presuđen na smrt kao ratni zločinac.
35. Martin Mesarov, odmetnuo se u križare po svršetku rata te kao takav ubijen.
36. Odnosi se na partijsko savjetovanje organizacija Oblasnih komiteta KPH za Zagrebačku oblast i Slavoniju i Gradskog komiteta KPH održano u Cazmi 17-19. II 1944. g. Opširnije vidi: Anka Berus, Bilješke o radu Povjerenstva CK KPH u Zagrebu od 1942. do 1943. i Povjerenstva CK KPH za sjevernu Hrvatsku od 1943. do 1944., Sjeverozapadna Hrvatska u NOB-i i soc. revoluciji, zbornik, Varaždin 1976, str. 69.
37. AIHRPH, KP-96/4396.
38. Isto.
39. AIHRPH, KP-96/4399.
40. AIHRPH, KP-92/3962.
41. Odnosi se na povlačenje jedinica 32. divizije i Kalničkog NOP odreda te Štaba X korpusa i Oblasnog komiteta KPH za Zagrebačku oblast koji su se potom prebacili u Moslavinu dok se Kalnički NOP odred vratio na Kalnik.
42. V. Matetić, n. dj., str. 80-97. Odnosi se na 367. njemačku diviziju, dijelove V ustaškog stajaćeg združenja te dijelove PTS-a.
43. AIHRPH, KP-100/4708.
44. Po zauzimanju Ludbrega u njega se smješta 3. ustaška bojna 1. pješ. pukovnije PTS-a. Povremeno u Ludbreg dolazi i 1. ustaška bojna iste pukovnije te smjenjuje 3. bojnu, a dolaze i druge ustaške jedinice po potrebi iz okolnih uporišta.
45. Isto kao bilj. br. 40.
46. Isto kao bilj. br. 36.
47. AH, VZZZ, kut. 2204, taj. 281 i 227/44.
48. AH, VZZZ, kut. 2204, taj. 203/44.
49. AH, VZZZ, kut. 2204, taj. 274, 316, 359/44. i DRGNRS, fasc. 100 br. 3854/44.
50. AH, VZZZ, kut. 2204, taj. 289/44.
51. AH, VZZZ, kut. 2204, taj. 281 i 283/44.
52. AH, VZZZ, kut. 2204, taj. 285/44.
53. AH, VZZZ, kut. 2204, taj. 344/44.
54. AH, VZZZ, kut. 2204, taj. 350 i 359/44.
55. AH, VZZZ, kut. 2204, taj. 355/44.
56. AH, VZZZ, kut. 2204, taj. 426/44.
57. AH, VZZZ, kut. 2204, taj. 433 i 504; AIHRPH, KP - 92/3966.
58. AIHRPH, KP-92/3966 i AH, VZZZ, kut. 2204, taj. 392/44.
59. AH, VZZZ, kut. 2204, taj. 447/44.
60. AIHRPH, KP-96/4404 i 4408.
61. AIHRPH, KP-96/4406.
62. AIHRPH, KP-100/4708.
63. AIHRPH, KP-96/4419.
64. AIHRPH, KP-96/4420.
65. AIHRPH, KP-96/4428.
66. AIHRPH, KP-96/4426.
67. Isto.
68. AIHRPH, KP-97/4452.
69. Isto
70. HAB, A7-V/9 i AIHRPH, KP-96/4422.
71. AIHRPH, KP-97/4467.
72. AIHRPH, KP-97/4473 i 4474.
73. AIHRPH, KP-97/4486.
74. AIHRPH, KP-97/4500.
- 74a. AIHRPH, KP-97/4506.
75. AIHRPH, KP-98/4546.
76. AIHRPH, KP-59/386.
77. Isto.
78. AIHRPH, KP-98/4546.
79. Isto.
80. AIHRPH, KP-98/456.
81. AIHRPH, KP-98/4565, i 4557.
82. AIHRPH, 4565.
83. AIHRPH, KP-98/4565.
84. AIHRPH, KP-98/4570.
85. V. Madarić, n. dj., str. 80-97.
86. AIHRPH, KP-98/4559.
87. AIHRPH, KP-98/4580. U dokumentu su data i imena predviđenih kandidata.
88. AIHRPH, KP-59/477.
89. AIHRPH, KP-99/4602.
90. AIHRPH, KP-92/3970.
91. Isto.
92. AIHRPH, KP-92/3975.
93. AIHRPH, KP-92/3989.
94. Isto.
95. AH, VZZZ, kut. 2205, taj. 1292/44. Naredba zapovjednika I. bojne PTS-a u Ludbregu o čuvanju spomenute pruge.
96. AIHRPH, KP-92/4003.
97. AIHRPH, KP-93/4035.
98. AIHRPH, KP-93/4040.
99. AIHRPH, KP-93/4063. i 4113.
100. AIHRPH, KP-93/4104, 4108, i KP-63/866.
101. AIHRPH, KP-99/4647.
102. AIHRPH, KP-99/4637.
103. AIHRPH, KP-99/4660 i 4631.
104. AIHRPH, KP-99/4660.
105. AIHRPH, KP-99/4660.
106. AIHRPH, KP-100/4674.
107. AIHRPH, KP-100/4708.
108. AIHRPH, KP-100/4696.
109. Vidi: Stjepan Novak, Sjećanje na zbjeg u Mađarskoj, Sjeverozapadna Hrvatska u NOB-i i soc. revoluciji, zbornik, Varaždin 1976, str. 952-956.
110. AIHRPH, KP-100/4705.
111. AIHRPH, KP-100/4683.
112. AIHRPH, KP-100/4736.
113. AVII, Fond NOB, kut. 1146, reg. br. 34-1/4.